

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA REGIONÁLNÍ A ENVIRONMENTÁLNÍ EKONOMIE

Vliv významných investic na rozvoj městského systému

Significant investments effect of urban system development

Student: Bc. Pavla Míčková

Vedoucí diplomové práce: prof. Ing. Kern Jiří, CSc.

Ostrava 2012

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra regionální a environmentální ekonomiky

Zadání diplomové práce

Student:

Bc. Pavla Míčková

Studijní program:

N6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

6202T040 Regionální rozvoj

Téma:

Vliv významných investic na rozvoj městského systému
Significant Investments Effect of Urban System Development

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Postavení města v regionální ekonomice a politice
 3. Význam městského centra pro metropolitní funkce města
 4. Variantní využití Obchodního domu Textilia Ostrava a jejich vliv na rozvoj města
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

VYBÍRAL, Jindřich. *Zrození velkoměst: Architektura v obraze Moravské Ostravy 1890-1938*. 2. vyd. Ostrava: Památkový ústav, 1998. 71. s. ISBN 80-85034-16-6.
WOKOUN, René et al. *Regionální rozvoj: východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Praha: Linde, 2008. 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0.
STRAKOŠ, Martin. *Průvodce architekturou Ostravy*. Ostrava: Památkový ústav, 2009. 451 s. ISBN 978-80-85034-54-7.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **prof. Ing. Jiří Kern, CSc.**

Datum zadání: 25.11.2011

Datum odevzdání: 27.04.2012

Ing. Jan Malinovský, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení o samostatném vypracování diplomové práce

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci, včetně všech příloh vypracovala samostatně.

V Ostravě dne

.....
Bc. Pavla Míčková

Za odbornou pomoc, věnovaný čas, doporučení, podklady a informace děkuji vedoucímu diplomové práce prof. Ing. Jiřímu Kernovi CSc.

Připojuji poděkování panu Ing. Miroslavu Křídlovi (oddělení památkové péče, útvar hlavního architekta, magistrát města Ostravy) za informace spojené s územním plánováním a vývojem města Ostravy, paní Mgr. Romaně Rosové (oddělení evidence a dokumentace nemovitých památek a průzkumů, územní odborné pracoviště v Ostravě, Národní památkový ústav) za informace týkající se nejen aktuálního stavu budov Ostravice/Textilie a panu Jaroslavu Němcovi (výtvarník) za poskytnutí relevantních dokumentů a veškeré další podklady.

OBSAH

1.	ÚVOD	4
2.	POSTAVENÍ MĚSTA V REGIONÁLNÍ EKONOMICE A POLITICE	6
2.1	REGION	6
2.2	REGIONÁLNÍ ROZVOJ	7
2.3	REGIONÁLNÍ POLITIKA	9
2.3.1	<i>Cíle regionální politiky.....</i>	<i>10</i>
2.3.2	<i>Nástroje regionální politiky.....</i>	<i>11</i>
2.3.3	<i>Aktéři regionální politiky.....</i>	<i>14</i>
2.4	MĚSTO	16
2.4.1	<i>Vývojové etapy města</i>	<i>17</i>
3.	VÝZNAM MĚSTSKÉHO CENTRA PRO METROPOLITNÍ FUNKCE MĚSTA.....	21
3.1	PROMĚNY MĚSTA OSTRAVY	21
3.2	OBCHODNÍ DŮM OSTRAVICA/TEXTILIA	26
3.2.1	<i>Dům č. p. 241 a 3099.....</i>	<i>28</i>
3.2.2	<i>Dům č. p. 284.....</i>	<i>31</i>
3.2.3	<i>Dům č. p. 243.....</i>	<i>33</i>
3.2.4	<i>Stručný historický vývoj módního domu Ostravica</i>	<i>35</i>
3.3	ZÁJMOVÉ SKUPINY	39
4.	VARIANTNÍ VYUŽITÍ OBCHODNÍHO DOMU TEXTILIA OSTRAVICA A JEJICH VLIV NA ROZVOJ MĚSTA.....	41
4.1	NÁVRH AMÁDEUS REAL, A. S.	41
4.2	NÁVRH DEMOLICE OD OSTRAVICA/TEXTILIA	45
4.3	NÁVRH KNIHOVNY	47
5.	ZÁVĚR	54
	<i>Prohlášení o využití výsledků diplomové práce</i>	<i>61</i>
	<i>Seznam příloh.....</i>	<i>62</i>

1. ÚVOD

Pro regiony je podstatný rozkvět jejich důležitých měst, metropolí či sídel. Klíčem pro rozvoj samotného města je péče o jeho městské centrum, kde se přirozeně koncentruje množství ekonomických a společenských aktivit.

V současnosti je pro evropská města typické, že tyto činnosti jsou určeny zejména ke zlepšení kvality života obyvatel, ale také návštěvníků nebo investorů. Prostředí a služby, které městské centrum nabízí, jsou určující pro atraktivitu a konkurenceschopnost města.

S rostoucí životní úrovní se zvyšují i nároky populace. Estetické vjemy z prostředí mají stále větší hodnotu pro rozhodnutí, zda budou žít v dané lokalitě. Jedním z prostředků k vytváření životního prostředí je architektura. Významné historické a kulturní památky vytvářejí atmosféru a pocit sounáležitosti občanů s městem. Nově vzniklé budovy zase dodávají punc moderní metropole a celkově dotvářejí charakter měst.

V posledním desetiletí se však Ostrava, ale i jiná česká a zahraniční města, začala potýkat s řadou problémů, které provází změna zástavby. Dříve probíhající konflikt mezi památkáři a architekty nahradila pře o to, které nově realizované stavby jsou pro městské centrum hodnotné a které nikoliv. Kvalitu architektury nelze tak jednoduše změřit. Kritérií pro hodnocení je mnoho a rozhodování komplikují subjektivní názory zúčastněných, ale také to, že architektura mění svůj význam v čase.

Centrum města Ostravy v současnosti rovněž prochází „urbanisticky kontroverzním“ obdobím. Na území centra leží technické a architektonické památky, kterým není věnována pozornost. Naopak vznikají nové projekty, které se ne vždy setkávají s pozitivními ohlasy odborníků i široké veřejnosti. Problémy v této oblasti se město aktuálně snaží řešit s pomocí developerů, neboť mají často finanční prostředky k realizaci nové výstavby, ale i případných oprav historicky hodnotných budov. Změna majitele však často dává věci nový rozměr.

Příkladem je bývalý obchodní dům Ostravica/Textilia na křižovatce ulic Nádražní a 28. října v Ostravě, kdy město souhlasilo se zahrnutím tří významných historických budov ležících v památkové zóně do developerského projektu. Plán se však neuskutečnil a vyvstala otázka, co se stane s těmito chátrajícími objekty.

Cílem práce je uvést možnosti využití Ostravice/Textilie, popsat problémy, které je doprovázejí, a posléze doporučit nejlepší variantu využití komplexu těchto tří budov, která by zvýraznila pozici města Ostravy jako metropole Moravskoslezského kraje.

Součástí diplomové práce bude uvedení všech relevantních informací vztahující se k Ostravici/Textilii. Toto téma bude dáno do kontextu s problémy města a bude vycházet z konceptu regionálního rozvoje.

Na téma bude nahlíženo z pohledu institucionální ekonomie, neboť se jednotlivé varianty budou zaměřovat hlavně na efekty kvalitativní, tedy ty, které nelze vyjádřit čísly.

2. POSTAVENÍ MĚSTA V REGIONÁLNÍ EKONOMICE A POLITICE

Pro účely této práce je vhodné formulovat základní definice, které se vztahují k oboru Regionální rozvoje. V této kapitole se tudíž bude pojednávat o *rozvoji, regionálním rozvoji, ekonomickém rozvoji, regionální politice, aktérech* této regionální politiky, ale také o samotných regionech.

Také bude potřebné definovat, co znamená pojem *město* a určit jeho postavení v regionální ekonomice a politice.

Tyto definice budou sloužit jako teoretický základ k dosažení cíle diplomové práce.

2.1 Region

Dle zákona § 248/2000 Sb. regionální podpoře se rozumí „regionem územní celek vymezený pomocí administrativních hranic krajů, okresů, správních obvodů obcí s rozšířenou působností obcí nebo sdružení obcí, jehož rozvoj je podporován podle tohoto zákona“.¹

Jak říká Wokoun (2004) „základní koncepce regionu v geografii tkví v otázce rozdělení zemského povrchu na určité části jako jednoho z cílů geografického výzkumu.“²

„Studium regionů je tradičním a současně vysoce moderním úkolem regionalistiky. Termín region, popř. rajón je používán již dlouhou dobu. Ovšem již dlouhá léta se odborníci bezúspěšně snaží o všeobecně přijatelnou definici pojmu region a v různých regionálních pracích je tento termín používán v různém smyslu. Tento problém lze překonat tím, že region chápeme jako komplexy vznikajících regionálních diferenciací krajinné sféry.“³

Koncepce regionů vychází z tzv. teorie centrálních míst. Za tvůrce lze pokládat J. H. von Thünera, A. Webera a nejdůležitějšího W. Christallera, jehož práci dále rozvedl A. Lösch. Práce dalších autorů, které z nich vycházejí se dají rozdělit na ty nejobecnější práce o regionu, a na ty se speciálním zájmem (plánovací nebo ekonomické pojetí).⁴

Pojem region lze také popsat jako jeden ze tří druhů prostorového útvaru, a to, *subnacionální, supranacionální* a *transnacionální* území. Tato území se nějakým způsobem odlišují od státní svrchovanosti. Mohou mít svůj vlastní trh, celní regulaci nebo právní

¹ www.asociacekrajů.cz; 26. 9. 2006

² kol. autorů, 2004, kap. René Wokouna; str. 65

³ kol. autorů, 2004, kap. René Wokouna; str. 65

⁴ kol. autorů, 2004, kap. René Wokouna

systém. Subnacionálním územím rozumíme část nějakého státu. Supranacionálním myslíme takové území, které je složeno z plochy více států. Nakonec transnacionální území skládající se z dílčích částí různých států.⁵

Další možností jak „ohraničit“ regiony je použít *kritérium homogenity* a *kritérium funkčnosti*. „Podle kritéria homogenity se územní celky spojují do stejnorodých regionů, které jsou podle určitých indikátorů velmi podobné.“ Např. cestování, procento nezaměstnanosti, zemědělství, těžký průmysl, apod. Kritériem funkčnosti se zase myslí regiony, které jsou úzce spjaté. Např. dojíždka za prací, dodavatelské sítě nebo telefonické hovory, apod.⁶

Vymezení regionů je pro státy velice důležité, aby mohly efektivně uplatňovat svou hospodářskou či jinou politiku. A nejen pro státy.

S rozšiřováním EU také vznikla potřeba definovat jednotlivá území kvůli možnosti hodnocení a realizace regionální politiky, také tvorbu legislativy, vypracovávání analýz, monitorování, či přípravu a realizace různých projektů. Z tohoto důvodu byl vytvořen systém *Klasifikace územních statistických jednotek* (NUTS), která vytváří jednotný systém členění území Evropské unie a je jedním ze základních pilířů pro dosažení srovnatelnosti statistických dat v rámci EU. Klasifikace v ČR se jmenuje CZ-NUTS a má hierarchickou strukturu kódů. Stát (Česká republika) je jako administrativní jednotka označena jako NUTS 0. Území (území celé České Republiky) je jako neadministrativní jednotka pojmenována NUTS 1. Oblast (sdružené kraje) je jako neadministrativní jednotka označena jako NUTS 2. Nakonec administrativní jednotka Kraj (Kraje) má značení NUTS 3. Vymezení této klasifikace je dáno počtem obyvatel, případně rozlohou a v současnosti je primárně využíváno jako pomůcka při čerpání prostředků z fondů EU.⁷

2.2 Regionální rozvoj

Regionální rozvoj je poměrně mladý obor a to je jeden z důvodů, proč jeho definice není zcela jednoznačná. Existuje mnoho přístupů k regionálnímu rozvoji a mnoho postupů, jak určit tento pojem.

Damborský (2008) chápe regionální rozvoj ve dvou základních přístupech. Jeden je praktický a druhý akademický. „Dle praktického chápání je regionálním rozvojem míněno vyšší využívání a zvyšování potenciálu daného systematicky vymezeného prostoru (území)

⁵ Maier, Tödling, 1998

⁶ Maier, Tödling, 1998; str. 34

⁷ www.czso.cz; 16. 8. 2011

vznikající v důsledku prostorové optimalizace socioekonomických aktivit a využití přírodních zdrojů. Toto zvýšení a vyšší využití se projevuje v lepší konkurenceschopnosti soukromého sektoru, životní úrovni obyvatel a stavu životního prostředí apod.“ Dále zde uvádí, že „praktické chápání regionálního rozvoje najdeme zejména v činnosti neakademických institucí, tj. zejména krajských, městských, obecních úřadů, soukromých společností.“⁸

Co se týče přístupu akademického, tak chápe regionální rozvoj „jako aplikaci nauk, zejména ekonomie, geografie a sociologie, řešících jevy, procesy, vztahy systematicky vymezeného prostoru (území), které jsou ovlivněny přírodně-geografickými, ekonomickými a sociálními podmínkami v daném regionu. Primární je hledání příčinných zákonitostí, rozmísťování ekonomických činností, nerovnoměrného osídlování území a navazující hledání nástrojů pro ovlivnění těchto procesů, ovlivnitelných a neovlivnitelných faktorů rozvoje apod. Toto chápání regionálního rozvoje se často nazývá regionalistikou a je typické pro akademickou sféru.“⁹

Podobně chápe pojem regionální rozvoj i Stejskal a Kovárník (2009): „V nejužším pojetí si pod pojmem regionální rozvoj lze představit pouze ekonomický rozvoj určitého územně definovaného celku. V současnosti se tímto termínem rozumí obvykle celkový růst socioekonomického potenciálu a úrovně regionu, aktivace využití místního rozvojového potenciálu, zvyšování konkurenceschopnosti apod. Z praktického úhlu pohledu regionální politiky jde o zavedený pojem označující cílenou, strategicky zaměřenou a koordinovanou snahu místních aktérů, orientovanou na zlepšení místní sociální, ekonomické a environmentální úrovně a celkové kvality života místních obyvatel.“¹⁰

Někteří autoři se snaží vypátrat podstatu regionálního rozvoje logickou cestou. Jako např. Skokan (2004), který nejdříve popisuje např. region, či globalizaci, pak ekonomický růst, dále ekonomický a sociální rozvoj a následně odvozuje definici regionálního rozvoje a regionální politiky. Píše, že: „regionální rozvoj je komplexem procesů, které probíhají v rámci složitého systému region. Pro ovlivňování a řízení těchto procesů je proto nezbytné používat systémový přístup“.¹¹

Maier s Tödlingem (1998) při objasňování termínu regionální rozvoj nejprve popisují, co znamená region a dále se snaží nalézt pravý význam slova rozvoj. Od těchto pojmů se dostávají směrem k hospodářskému růstu.¹²

⁸ Wokoun a kol., 2008, str. 11

⁹ Wokoun a kol., 2008, str. 11

¹⁰ Stejskal, Kovárník, 2009, str. 26

¹¹ Skokan, 2004, str. 13

¹² Maier, Tödling, 1998

2.3 Regionální politika

Výše zmíněné praktické a akademické pojetí regionálního rozvoje dále úzce souvisí s regionální politikou. „Akademické pojetí regionálního rozvoje vytváří pro regionální politiku poznatky, které jsou následně využity pro praktické pojetí regionálního rozvoje (ovlivnění vyššího využití a zvýšení potenciálu regionu).“¹³

Pro Skokana (2004) představuje regionální politika „reakci na existující meziregionální rozdíly – regionální disparity, které byly vytvořeny v důsledku historického vývoje.“¹⁴

Postránecký (2004) má na regionální politiku obdobný názor. Příčinu vzniku regionální politiky vidí v tom, že: „v podstatě kterýkoliv stát má vedle prosperujících regionů s vysokou životní úrovní i regiony s podprůměrnou ekonomickou výkonností, s vysokou nezaměstnaností a dalšími sociálními problémy“. Mohou být také postiženy nepříznivými geografickými podmínkami nebo špatným stavem životního prostředí.¹⁵

O regionálních disparitách hovoří také Kern (1997). Ten popisuje regionální politiku, jako hospodářskou politiku státu, která podporuje účinné fungování trhu na území republiky jako celku, ale z hlediska regionální dimenze hospodářství.¹⁶

Damborský (2008) o regionální politice píše, že „má dvě základní pojetí, kterými jsou *tradiční* a *moderní*. Tradiční regionální politika se zaměřuje na snižování regionálních rozdílů, používá meziregionální přerozdělování, orientuje se na otázky lokalizace kapitálu, využití surovin. Zaměřuje se na velké firmy, vyznačuje se značnou centralizovaností. Moderní regionální politika se orientuje zejména na problémy související s procesem rychlé restrukturalizace, podporuje inovativnost. Místo meziregionálního přerozdělování a zaměření na suroviny a velké firmy se soustřeďuje na mobilizaci vnitřních zdrojů, informace, služby, malé střední firmy. Vyznačuje se silnou decentralizovaností. Klíčovou rolí centrálních orgánů je koordinační role.“¹⁷

Maier a Tödling (1998) ztotožňují regionální a hospodářskou politiku státu: „Regionální politikou rozumíme ovlivňování hospodářských procesů v územních částech státu nebo většího ekonomického prostoru prostřednictvím veřejného sektoru. Přitom se má korigovat prostorová alokace vytvořená trhem.“¹⁸

¹³ Wokoun a kol., 2008, str. 12

¹⁴ Skokan, 2004, str. 34

¹⁵ kol. autorů, 2004, kap. Josefa Postráneckého; str. 100

¹⁶ Kern, 1997

¹⁷ Wokoun a kol., 2008; kap. Milana Damborského, str. 13

¹⁸ Maier, Tödling, 1998, str. 211

V literatuře se často uvádějí tři argumenty objasňující zásahy regionální politiky. První je *ekonomický*, druhý *sociální* a třetí *ekologický*.¹⁹ Postránecký toto členění užívá jako motivy a říká, že regionální politika je využívá k realizaci svých cílů.²⁰

2.3.1 Cíle regionální politiky

„Cíle regionální politiky vycházejí z identifikace hlavních regionálních problémů a z pojetí státní hospodářské politiky, přičemž pro jednotlivá časová období dochází k jejich konkretizaci pokud možno tak, aby bylo možno kontrolovat jejich splnění a souběžně hodnotit účinnost použitých nástrojů. Konkrétní cíle bývají například formulovány jako snížení výrazných meziregionálních diferencí v úrovni nezaměstnanosti, v průměrných příjmech, sblížení úrovně hrubého domácího produktu (v přepočtu na jednoho obyvatele) v jednotlivých regionech. Jako dílčí bývají formulovány cíle povzbuzení podnikatelských aktivit v regionu, zlepšit vybavenost regionu technickou infrastrukturou, povzbudit bytovou výstavbu v regionu, zkvalitnit ekologickou situaci v regionu apod.“²¹

Regionální politika EU je určuje své cíle na stanovená období (šestiletá). Pro období 2007—2013 sleduje tři cíle: *Cíl Konvergence*, *cíl regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost* a *cíl evropská územní spolupráce*.²²

„Cíl Konvergence: podpora hospodářského a sociálního rozvoje regionů na úrovni NUTS II s hrubým domácím produktem (HDP) na obyvatele nižším než 75 % průměru tohoto ukazatele pro celou Evropskou unii. Dále jsou k čerpání z tohoto cíle způsobilé státy, jejichž hrubý národní důchod (HND) na obyvatele je nižší než 90 % průměru tohoto ukazatele pro celou Evropskou unii. Tento cíl je financovaný z ERDF, ESF a FS a v České republice pod něj spadají všechny regiony soudržnosti s výjimkou Hl. m. Prahy. Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost: podpora regionů na úrovni NUTS II nebo NUTS I, které přesahují limitní ukazatele pro zařazení do cíle Konvergence. Tento cíl je financovaný z ERDF a ESF a v České republice pod něj spadá Hl. m. Praha. Cíl Evropská územní spolupráce: podpora přeshraniční spolupráce regionů na úrovni NUTS III nacházejících se podél všech vnitřních a některých vnějších pozemních hranic a všech regionů úrovně NUTS III podél námořních hranic, které jsou od sebe obecně vzdáleny nejvýše 150 kilometrů. Dále

¹⁹ Maier, Tödling, 1998

²⁰ kol. autorů, 2004, kap. Josefa Postráneckého; str. 104

²¹ Wokoun a kol., 2008; kap. René Wokouna, str. 35 (vychází z Kol. autorů, 2004)

²² www.strukturalni-fondy.cz; 15. 4. 2012

je podporována meziregionální a nadnárodní spolupráce regionů. Tento cíl je financovaný z ERDF a v České republice pod něj spadají všechny regiony.²³

Ke splnění cílů regionální politiky se používají nástroje regionální politiky.

2.3.2 Nástroje regionální politiky²⁴

Všeobecně nástroje jakéhokoliv rozvoje „můžeme v obecné rovině označit jako pomůcky k výkonu, podpoře nějaké činnosti. V kontextu regionálního rozvoje lze označení nástroj vymežit jako obecný pojem pro všechny prostředky, které napomáhají k dosažení rozvojových cílů daného území.“²⁵

Regionální politika v tržním hospodářství má k dispozici určité nástroje, jimiž je schopná ovlivňovat chování podniků, obyvatel nebo jiných zúčastněných aktérů. Maier a Tödling (1998), kteří vycházejí z práce Fürsta a kol. (1976) rozdělují nástroje regionální politiky na „*informační opatření a poradenství, finanční nástroje, opatření v infrastruktuře a regulační opatření*, což je rozdělení dle druhu a síly vlivu.“²⁶

Nástroj informace a poradenství má nejmenší sílu a vliv. Snaží se totiž každého aktéra ovlivnit jen na základě jeho vědomostí, názorů, či životního postoje. Je to měkký nástroj regionální politiky, neboť nechává volnost konání. Považuje se za velice efektivní, protože nenarušuje tržní mechanismus. Patří zde např. regionální a městský marketing, inovační opatření nebo poradenství pro podniky. Obyvatelstvu slouží nástroje jako poradenství v oblasti vzdělávání, informace o pracovních příležitostech v regionu, atd.

Finanční motivace (dotace, subvence, daňové zvýhodnění, levné úvěry, apod.) odměňuje podniky, obce nebo domácnosti za žádoucí chování. V minulosti byl tento nástroj nejčastěji používán, avšak zjistilo se, že není příliš efektivní. Mnohdy byla finanční podpora zbytečná, protože by subjekty dané investice realizovaly i tak. Také byly při rozdělování finanční odměny upřednostňovány jedny instituce před druhými (např. menší podniky před většími) a tak vlastně docházelo k diskriminaci. (Některé podniky byly více konkurenceschopné na regionálním trhu než ostatní).

Opatření v infrastruktuře má často podobné působení jako finanční motivace. Výstavba nebo oprava určitého dopravního spoje je v čase nevyhnutelná a tak jsou zvýhodňovány ty subjekty, které se v blízkosti této infrastruktury nacházejí. Také jsou tu

²³ www.strukturalni-fondy.cz; 15. 4. 2012

²⁴ Maier, Tödling, 1998

²⁵ www.regionalnirozvoj.cz; 15. 4. 2012

²⁶ Maier, Tödling, 1998, str. 217

problémy spojené s veřejnými statky (nedělitelnost – všichni spotřebovávají stejně a nevylučitelnost – je obtížné někoho ze spotřeby vyloučit).

„Narozdíl od finančních motivů, které jsou poměrně přesně orientované na jednotlivé cílové skupiny, dopravní opatření působí spíše na zlepšení všeobecné kvality dané lokality. Přitom působí mnohem spolehlivěji a trvaleji než finanční motivy, protože dlouhodobě spojují užitek a trvaleji mohou zlepšit atraktivnost lokality nebo regionu.“²⁷

Posledním nástrojem regionální politiky jsou regulační a administrativní opatření. Některé činnosti v regionu totiž mohou povolit a jiné zakázat. Často se tento nástroj uplatňuje tam, kde je třeba ochránit životní prostředí, či kulturní památky.

Maier a Tödling (1998) také uvádějí, že nástroje regionální politiky lze také rozdělit dle *adresáta* (podniky, obyvatelstvo, obce-instituce), či *obsahového zaměření*.

Stejskal (2009) ztotožňuje nástroje regionální politiky s nástroji ekonomického rozvoje. Tyto nástroje ekonomického rozvoje dle autora mají naplňovat regionální rozvoj a regionální politiku. Dělí je na nástroje *makroekonomické a mikroekonomické*. Makroekonomickými nástroji jsou *fiskální politika, monetární politika a protekcionismus*. Mikroekonomickými nástroji jsou *realokace pracovních sil a realokace kapitálu*.²⁸

Fiskální politika jako makroekonomický nástroj prostřednictvím státního rozpočtu přerozděluje finance mezi regiony. Redistribuce probíhá mezi systémem daní a odvodů a výdaji státního rozpočtu. Regiony s vysokými příjmy odvádějí více peněz do státního rozpočtu než méně rozvinuté regiony. „Naproti tomu zejména prostřednictvím sociálních výdajů (podpora v nezaměstnanosti, rekvalifikační programy, apod.) plyne více prostředků do regionů nízkopříjmových.“ Proces může být zesílen progresivní daní.²⁹

Monetární politika ovlivňuje množství peněz v ekonomice. Využívání je však omezeno, protože její vlivy mají negativní dopad na inflaci. V regionech může monetární zásah, být v podobě „objemů poskytovaných úvěrů, výše úrokové míry, ale i lhůt splatnosti.“³⁰

Třetí makroekonomický nástroj regionální politiky spočívá v ovlivňování dovozních limitů a cel – protekcionismus. „Smyslem opatření je orientovat poptávku na domácí produkci.“³¹

²⁷ Maier, Tödling, 1998, str. 222

²⁸ Stejskal, 2009

²⁹ kol. autorů, 2004, kap. Josefa Postráneckého; str. 110

³⁰ kol. autorů, 2004, kap. Josefa Postráneckého; str. 111

³¹ kol. autorů, 2004, kap. Josefa Postráneckého; str. 111

Mikroekonomické nástroje hlavně ovlivňují rozhodování ekonomických subjektů o jejich prostorové lokalizaci.

U realokace pracovních sil se jedná o to, že „pracovní síla nereaguje okamžitě a bezprostředně na meziregionální rozdíly ve mzdách a v míře nezaměstnanosti. Právě poznání všech faktorů, které vstupují do rozhodování pracovní síly o migraci, je nezbytnou podmínkou pro to, aby nástroje regionální politiky ovlivňovaly toto rozhodování žádoucím způsobem. Tento nástroj se tedy zaměřuje na částečnou úhradu nákladů spojených s emigrací, jako je např. podpora při nákupu nového bytu, úhrada nákladů na stěhování nebo výkup nemovitostí.“³²

Co se týče realokace kapitálu, pak „hlavním úkolem těchto nástrojů je ovlivnění tvorby nových pracovních příležitostí v regionu. Toho je možno dosáhnout prostřednictvím již zavedených firem nebo přilákáním nových firem.“³³

Postránecký (2004) vychází z podobných autorů jako Stejskal (2009) a dělí nástroje regionální politiky stejným způsobem, avšak doplňuje je ještě o *ostatní nástroje*, které nemají primární ekonomický obsah. Například výjimečně použité administrativní nástroje, které „měly represivní charakter, neboť vybraným firmám bylo přikázáno zastavit ekonomickou činnost, která nevyhovovala potřebám vyváženého rozvoje v daném území. Významným institucionálním nástrojem podpory regionálního rozvoje jsou v řadě zemí regionální rozvojové agentury. V rámci podpory rozvoje území zajišťují relativně široké spektrum úkolů.“³⁴

„Jiný pohled nám poskytuje širší pojetí nástrojů regionální politiky zpracovaných podle klastické, zásadní zahraniční literatury (Yuill, Wishlade, Vanhove, Klaassen, atd.). Zpravidla se vymezuje sedm různých kategorií nástrojů regionální politiky, které jsou běžně používány na národní úrovni. Pak v souladu s tímto pojetím lze identifikovat následující skupiny státních nástrojů regionální politiky: infrastrukturní pomoc, finanční podněty, restriktivní prostředky, decentralizace vládních úřadů, regionální alokace veřejných investic a vládních zakázek, regionální rozvojové agentury, makropolitické nástroje.“³⁵

Další členění nástrojů regionální politiky navrhl v roce 2006 tým R. Wokouna. Uvádí klasifikaci *nefinančních a finančních nástrojů*. Nástroje nefinanční dělí na administrativní nástroje (zákazy, restriktivní opatření, apod.), institucionální nástroje (projekty a programy), věcní a jiné nefinanční nástroje (poskytování poradenství, propagace regionu, atd.). Mezi

³² kol. autorů, 2004; str. 112

³³ kol. autorů, 2004; str. 113

³⁴ kol. autorů, 2004; str. 114

³⁵ Wokoun a kol., 2008; kap. René Wokouna, str. 36

nástroje finanční patří neinvestiční a investiční pobídky, kapitálové podílnictví, daňová zvýhodnění, rozpočtová zvýhodnění.

2.3.3 Aktéři regionální politiky

„Klíčovou otázkou regionální politiky je vytvoření základního institucionálního a partnerského rámce. Vedle přímého realizátora opatření regionální politiky je nutné rozlišit a stanovit relevantní aktéry regionálního rozvoje, jejich vzájemné vztahy, práva a povinnosti. Tyto sítě se budou opět lišit dle úrovně pojetí regionální politiky, přičemž se předpokládá jistá prostorové či věcná skladebnost, tj. klíčové subjekty krajské regionální politiky jsou jedněmi z aktérů celostátní regionální politiky.“ Pro regionální rozvoj nebo např. pro řešení disparit je důležité vytvoření flexibilního systému účastníků regionálního rozvoje v závislosti na úrovni a typu řešení.³⁶

Na webových stránkách metodické podpory regionálního rozvoje jsou uvedeny hlavní typy aktérů (na základních prostorových úrovních) takto:³⁷

- **Aktéři regionálního rozvoje na obecní úrovni**
 - obec,
 - obcí zřizované organizace (školy, kulturní a sportovní zařízení, aj.),
 - významní podnikatelé: možná různá kritéria výběru, např. dle počtu zaměstnanců, dle vlivu na krajinu (např. počet ha u zemědělců), klíčovým prvkem však je bezesporu ochota zapojit se do rozvoje obce či regionu,
 - zájmová sdružení.
- **Aktéři regionálního rozvoje na mikroregionální úrovni**
 - management svazků obcí,
 - obce,
 - místní akční skupiny.
- **Aktéři regionálního rozvoje na krajské úrovni**
 - kraj,
 - svazky obcí,
 - místní akční skupiny,
 - územní orgány státní správy,
 - podnikatelská sdružení,

³⁶ www.regionalnirozvoj.cz; 14. 4. 2012

³⁷ www.regionalnirozvoj.cz; 14. 4. 2012

- nezisková sdružení,
- vysoké školy.
- **Aktéři regionálního rozvoje na státní úrovni**
 - ministerstvo pro místní rozvoj,
 - Ostatní ministerstva,
 - kraje,
 - svaz měst a obcí,
 - celostátní zájmová uskupení (Hospodářská komora ČR, Agrární komora ČR).

Galvasová (2007) řeší toto téma v obecné rovině a z věcného hlediska rozlišuje několik typů subjektů podle vztahu k řešenému problému či k připravovanému projektu na Shareholders (Podílejší se) tj. subjekty, které jsou hlouběji zapojení do procesu řešení či přípravy, podílí se na něm, Stakeholders (Zainteresovaní) tj. subjekty, na které bude daná aktivita působit, Placeholders (Dotčení) tj. subjekty, v jejichž zájmovém území se aktivita realizuje (na územním principu).³⁸

„Zařazení subjektů do jedné ze zmíněných skupin není absolutní, nýbrž závisí na tématu či situaci. Dochází také k prolínání jednotlivých pozic. Dále můžeme rozlišit aktéry veřejný sektor, komerční sektor a sektor občanský. Spolupráce aktérů z různých sektorů je motivována zejména jejich rozdílnými předpoklady pro poskytování služeb a tedy vhodností pro výkon jednotlivých společenských úloh. Dochází tak k většímu využití silných stránek a eliminaci stránek slabých. Rozvoj souvisí s možnostmi a „silou“ jednotlivých aktérů. Významní aktéři mají obvykle dostatek kapacit lidských či finančních pro podporu vlastního rozvoje, ostatní subjekty, např. malé obce, neziskové organizace, drobní podnikatelé jsou v řadě oblastí silně limitováni. Pro tyto aktéry se spolupráce stává klíčovou příležitostí pro zlepšení vlastní situace.“³⁹

Jelikož se snaží regionální politika ovlivňovat rozvoj dílčích částí určitých států nejdůležitějšími účastníky jsou tradičně samotný stát, které spolupracuje a vytváří fondy, rozvojové agentury nebo poradenská centra (avšak jeho úloha ustupuje do pozadí). Aktéry jsou i příslušná ministerstva těchto států. V posledních letech převzala Evropská unie starost o regionální politiku. Účastníci regionální politiky se tedy hierarchizují na základě opatření, programů a cílů Evropské unie. Samotná EU je účastníkem v procesech regionální politiky prostřednictvím zásahů ze strukturálních fondů. EU je mimo to součástí komplexní struktury

³⁸ www.regionálnírozvoj.cz; 14. 4. 2012

³⁹ www.regionálnírozvoj.cz; 14. 4. 2012

institucí, které se zabývají regionální politikou. Tyto instituce jsou vlastně také aktéry regionální politiky. Dalšími zúčastněnými jsou regiony a města, které mají svou vlastní hospodářskou politiku, vytváří koncepce městského a regionálního marketingu nebo se orientují na nové investory zvenčí. V neposlední řadě je také třeba zmínit soukromé činitele – např. poradenské a technologické centra nebo fond podpory hospodářství.⁴⁰

2.4 Město

„Základní jednotkou osídlení je sídlo. Města jsou vlastně sídla nezemědělského charakteru s určitými znaky, která se od venkovských sídel liší především svými funkcemi.“⁴¹

Struktura spravovaného území (např. regionu, města, obce), resp. prostorová organizace jednotlivců i ekonomických subjektů ve sledovaném území, je jedním z významných hledisek, které ovlivňuje rozvojové možnosti jednotlivých území. V tomto smyslu je pro efektivitu řízení lokálního a regionálního rozvoje významná míra koncentrace obyvatel do jednotlivých sídel neboli specifický charakter sídlení struktury a systém jejich vzájemných vztahů.⁴²

„Struktura osídlení, tj. velikost, vzájemné vztahy i funkce venkovských a městských sídel, prochází z historického hlediska významnými vývojovými cykly spojenými s jednotlivými stadii růstu, resp. koncentrace obyvatel do jednotlivých typů sídel.“⁴³

Aby bylo možno si představit, jak tyto změny struktury území probíhají, je nutno si rozdělit prostor sledovaného území na jednotlivé „zóny“, tzn. vymezit si, co myslíme pod pojmem město.

Maier a Tödling (1997) dělí město na vnitřní a vnější část. Označují je jako - *jádro a vnější kruh*. Tyto dvě části spolu tvoří tzv. *funkční městský region*. Autoři také uvádějí, že k městu jako takovému, patří i oblasti, které jsou s ním ekonomicky spojené. Nezáleží při tom ke které administrativní jednotce patří. Jako jedno z kritérií je např. dojíždění určitého počtu obyvatel do města za prací.⁴⁴

⁴⁰ Maier, Tödling, 1998

⁴¹ kol. autorů, 2004, kap. René Wokouna; str. 35

⁴² Wokoun a kol., 2008; kap. Zuzany Khendriche Trhlínové

⁴³ Wokoun a kol., 2008 ; kap. Zuzany Khendriche Trhlínové, str. 307

⁴⁴ Maier, Tödling, 1997

2.4.1 Vývojové etapy města⁴⁵

Město v průběhu času procházelo a prochází řadou fází. Jednou z koncepcí vývoje popsal van den Berg se svým kolektivem (publikace z roku 1982), který rozdělil utváření města do jednotlivých etap. Na tuto koncepci navázali i Maier s Tödlingem (1997).

Každá z etap vývoje města má svou charakteristiku např. typický vývoj hospodářství, prostorovou strukturu, rozptýlení zaměstnanců, či samotného obyvatelstva, atd. „Chceme-li vývoj městských sídel pochopit komplexně, musíme vycházet z interdisciplinárních přístupů, které jsou založeny na sbližování jednotlivých vědeckých disciplín, především geografie, sociologie, antropologie, historie i ekonomie.“⁴⁶

Zrození města představuje přechod od zemědělské společnosti směrem k průmyslové. Tato fáze se nazývá **urbanizační**, a je pro ni typické „zvyšování počtu obyvatel ve městech na úkor venkovského osídlení.“⁴⁷

Během urbanizace se jednotlivé průmyslové podniky přesouvají do existujících měst. V této etapě vývoje je totiž ve městě již velká koncentrace pracovních sil. To znamená, že je zde i větší kupní síla, tedy větší poptávka po výrobcích. Díky zvyšující se výrobě do města proudí množství nových obyvatel, kteří se ucházejí o pracovní místa. Zároveň také nastává situace, kdy chybí dopravní infrastruktura (sít' silnic, veřejné dopravní prostředky). Čas je tedy dlouhý a mzdy stále nízké. Město roste pouze tak, že se zvyšuje využití území. „Nedostatek prostoru pro bydlení se řeší výstavbou špatně vybavených ‚kasáren‘ s malými ubytovacími jednotkami.“⁴⁸ V této vývojové fázi se neklade důraz na kvalitu, ale na kvantitu. Během krátké doby se musí přebudovat nebo vytvořit zásobovací sít', čističky vod, zařízení na likvidaci odpadu, již zmíněná dopravní infrastruktura, zdravotnické ústavy, vzdělávací instituce, sociální infrastruktura, atd. Díky rostoucí poptávce, všeobecnému zvyšování příjmů zaměstnanců a růstu produktivity výrazně kulminuje průmyslová činnost. To vede ke zvyšování zisku firem, které se více specializují. Dochází k pokroku ve výrobě.

Časem se začíná město fyzicky rozšiřovat, a to v okrajových částech. S růstem průmyslové činnosti totiž podnikům nestačí stávající plocha města. Také rostoucí příjmy obyvatelstva vedou k obydlování nových ploch. Movité obyvatelstvo má teď již vyšší životní úroveň a touží po větším prostoru k životu. Hustota obyvatelstva v centru města se pomalu

⁴⁵ Maier, Tödling, 1997

⁴⁶ Wokoun a kol., 2008; kap. Zuzany Khendriche Trhlínové, str. 308

⁴⁷ Wokoun a kol., 2008; kap. Zuzany Khendriche Trhlínové, str. 308

⁴⁸ Maier, Tödling, 1997, str. 204

sníží. Lokality v centru tudíž mohou sloužit jako kanceláře, organizace nabízející služby, obchody, atd.

Pro urbanizační fázi je typické, že se změny odehrávají hlavně v *jádru* města. „Výsledkem této prostorové expanze měst není jen populační růst měst, proměna jejich urbanistické zástavby a architektonické struktury, ale také proces formování a rozvoje *městského způsobu života*. Mezi charakteristické znaky městských společenství patří specifická socioprofesionální struktura obyvatel, odlišnost kulturních vzorců i norem chování oproti venkovským sídlům, větší distance v osobních a příbuzenských vztazích, nižší míra sociální kontroly, větší míra organizace společnosti a další.“⁴⁹

V momentě, kdy se obyvatelstvo začíná pohybovat z *jádru* městského systému do jeho *vnějšího kruhu* (nebo naopak), mluvíme již o fázi **suburbanizační**. Migrace obyvatelstva „je založena zejména na dekoncentraci relativně sociálně homogenních skupin obyvatelstva, do okrajových částí měst se stěhují především střední a vyšší vrstvy obyvatel. Dochází k celospolečenským změnám, které jsou spojené s novými vzorci chování. Mezi základní proměnné faktory v chování obyvatel patří využívání nákupů v komerčních zónách, preference bydlení v rodinných domech, v osobním vlastnictví a v oblastech s vyšší kvalitou životního prostředí.“⁵⁰

Tyto změny podporuje také fakt, že pozemky a nemovitosti, vzdálené od centra, jsou docela levné, jsou k dispozici (klesá význam zemědělství) a jsou dostupné (díky nové výstavbě silnic a dálnic, a existenci veřejných dopravních prostředků). Je umožněn poměrně rychlý přesun do centra města. Pro tuto etapu městského vývoje má dopravní infrastruktura, resp. automobil klíčový význam. Tyto vývojové tendence se netýkají pouze obyvatel, ale také podniků. Na okrajích měst jsou dostupné plochy pro prosperující firmy, které potřebují větší prostor pro výrobu. Stěhují se vlastně z obdobných důvodů jako obyvatelé.

Rostoucí plocha města znamená překonávání větších vzdáleností. Dochází k dopravnímu zatížení a problémům spojeným s malými kapacitami. Jelikož prostředky hromadné městské dopravy neuspokojují potřeby zákazníků, roste význam individuální dopravy. Potřebují se další cesty a dálnice. Nové dopravní sítě znamenají potřebu nových ploch. Všechny tyto děje mají za následek zhoršení životního prostředí (hluk, zábor půdy, výfukové plyny, atd.). Kvůli negativním efektům, které doprovázejí individuální dopravu, klesá kvalita života v centru města. Obyvatelstvo se uchyluje do *vnější* části města. Náklady

⁴⁹ Wokoun a kol., 2008; kap. Zuzany Khendriche Trhlínové, str. 308

⁵⁰ Wokoun a kol., 2008; kap. Zuzany Khendriche Trhlínové, str. 310

na dopravu představují pro městský rozpočet velikou zátěž. Město se dostává do další fáze vývoje.

„V **desurbanizační** etapě sílí negativní tendence suburbanizovaného města. Dlouhotrvající finanční krize má za následek úpadek městských zásobovacích zařízení a infrastruktury. Přeplněné cesty způsobují pokles dosažitelnosti *jádra*, takže ztrácí část svých výhod. Přílivem obyvatelstva v suburbanizované fázi se ve *vnějším kruhu* zvýšila hustota osídlení a cena půdy. *Okruh* nabízí už jen málo původních výhod *jádra*. Hlavními konkurenty města v soutěži o obyvatelstvo a hospodářství se stávají středně velké města v širokém okolí. Nabízejí nižší ceny půdy než *jádro* velkého města a víc aglomeračních výhod než *vnější kruh*. Kromě toho se dá hodně aktivit v středně velkých městech (bydlení, práce, oddych, nákupy, atd.) dosáhnout s menšími náklady než ve velkém městě. V desurbanizační etapě proto už nedochází k přeskupování obyvatelstva a hospodářských aktivit v rámci měst, ale v rámci městských systémů.“⁵¹

Desurbanizační fáze vývoje města s sebou nese mnoho závažných problémů. Jelikož jsou středně velká města okolo ve fázi urbanizace, narušuje se struktura „vlastního“ města. Odcházejí vzdělaní a mladí lidé, lidé s vyššími příjmy, apod; dochází k poklesu investic. Tato situace vede k ekonomickému i sociálnímu úpadku.

Velká evropská města, prošla těmito třemi etapami. Další fáze vývoje města, však nejsou jasné. Množství autorů se domnívá, že celý cyklus se začne znovu opakovat. Maier s Tödlingem tuto teorii popírají a domnívají se, že po desurbanizační fázi nastává fáze **reurbanizační** (pokud není budoucností města jeho celkový úpadek). Autoři tvrdí, že „tím, že město prošlo všemi vývojovými etapami, možný rozvojový proces na konci desurbanizační etapy se ocitá před úplně jinými strukturními podmínkami než na začátku urbanizace. Už neexistuje velká ‚zásoba‘ obyvatelstva jako na začátku urbanizačního procesu, naopak, celý potenciál obyvatelstva je teď silně urbanizovaný. Přirozený růst obyvatel je hlavně v ekonomicky vyspělých evropských zemích velmi nízký. Reurbanizační proces může proto probíhat jen v podobě přeskupování obyvatel mezi městy. Mobilita obyvatel, zboží a služeb i podniků v průběhu rozvojového procesu se výrazně zvýšila, další rozvojové procesy měst jsou úzce spojené. Velká evropská města dnes bojují mezi sebou o důležité ekonomické aktivity a jsou si konkurenčního boje vědomy. Snaží se zvýraznit svoji osobitost a svéráznost a získat tím komparativní výhody.“⁵²

⁵¹ Maier, Tödling, 1997, str. 208-209

⁵² Maier, Tödling, 1997, str. 210

S tímto souvisí městský marketing, který se hojně využívá. Města se snaží dělat opatření v oblasti územního plánování – otázky týkající se bydlení, kultury, dopravy, výstavby pěších zón, zřizování parků, atd.

Pro rozvoj města jsou velice důležité dlouhodobé koncepce, aby bylo dosaženo vyváženého funkčního využití území. Opatření v této oblasti spadá pod veřejnou správu, která využívá „celou řadu specifických nástrojů vycházejících především z principů prostorového plánování a regulace využívání území a krajiny. Mezi základní nástroje patří především územní plánování, legislativní restrikce využívání určitých pozemků a spekulace s pozemky, nemovitostní politika, rozvoj infrastruktury, úvěrová politika, památková ochrana a další.“⁵³

⁵³ Wokoun a kol., 2008; kap. Zuzany Khendriche Trhlínové, str. 313

3. VÝZNAM MĚSTSKÉHO CENTRA PRO METROPOLITNÍ FUNKCE MĚSTA

Město se může harmonicky rozvíjet právě tehdy, pokud má vyváženou strukturu. Aby bylo atraktivní pro obyvatele musí poskytovat různé typy využití (bydlení, zaměstnání, plochy pro oddech, atd.). Vyvážený rozvoj města je také důležitý pro samotný vznik městských center s významnými celospolečenskými aktivitami a rozvojem lokálních center, které respektují svébytnost současné zástavby.

Městská centra soustřeďují občanskou vybavenost místního i celoměstského významu a jsou významným zdrojem pracovních příležitostí. Rozvoj stávajících městských center a vznik nových je závislý na možnostech dopravní obsluhy a zachování podmínek udržitelné kvality životního prostředí.

Lokální centra pomáhají vytvářet identitu místa, rozvíjejí často původní historická jádra městských částí nebo jádra nových čtvrtí a zajišťují jejich správní, společenský a kulturní život.⁵⁴

3.1 *Proměny města Ostravy*⁵⁵

„Ostrava je opravdu zvláštním městem a těžko bychom jí hledali mezi našimi městy vhodný protějšek pro srovnání. Pro okrajovou polohu na styku Moravy a Slezska byla dlouho opomíjena a středověké obchodní cesty se jí vyhýbaly.“⁵⁶ Z fyzickogeografického hlediska je poloha Ostravy poměrně obvyklá. Město se nachází v pánevním území na soutoku několika řek (Odry, Ostravice, Opavy a Lučiny). Minimální nadmořská výška je 200 m. n. m. nejvyšší body přesahují mírně 300 m. n. m. Odbodnou polohu má většina českých měst.⁵⁷

„Lokalizace při soutoku několika řek však nepřinášela zpočátku žádnou výhodu a údolní sníženina podél Ostravice, otevřená k západu, zůstávala až do nástupu průmyslové revoluce jen málo osídlená. Díky objevení černouhleného bohatství město jako by se zázrakem probudilo z netečné minulosti a během krátké doby přilákalo tolik podnikatelského ruchu. Technologické využití uhlí v moderním hutnictví, energetice, chemickém průmyslu i dopravě přineslo ekonomické zhodnocení surovinového potenciálu a podnítilo industrializaci nevídaného rozsahu. Ta postupovala tak rychle, že se tomuto trendu nemohlo přizpůsobit

⁵⁴ <http://uppraha.cz/prestavba-a-rozvoj-uzemi>, [28. 2. 2012]

⁵⁵ Przybylová, 2003; příspěvek Radima Prokopa; str. 284

⁵⁶ Przybylová, 2003; příspěvek Radima Prokopa str. 284

⁵⁷ Hruška-Tvrđý, 2010; kap. Jiřího Kováře

urbanizační uspořádání, opožďující se za průmyslovými zájmy. K tomu přinášelo hornictví sídelní roztržitost, jež brzdila rozvoj městotvorných aktivit. Z hlediska vnějších i vnitřních forem urbanizace se někdy ve spojitosti s Ostravou hovoří o výjimce mezi českými a moravskými velkoměsty a více o sídelním konglomerátu než vyvinutém aglomeračním útvaru.⁵⁸

Ostrava nemá bohatou minulost jako tradiční města. Do povědomí se dostává až potom, co se stává průmyslovým městem. Veškerý její vývoj se tedy přizpůsobil podmínkám těžkého průmyslu, který „nebral v úvahu veřejné vybavenostní potřeby obyvatel, zejména obslužného a společenského charakteru.“⁵⁹ V rámci rozvoje hutnictví a hornictví vznikaly rychle rozsáhlé dělnické kolonie a osady, což vytvořilo jistou nekompaktnost území a působí problémy spojené s územním plánováním dodnes. „Z hlediska vývojových zvláštností je pro Ostravu typické, že největší strukturální a funkční proměny zaznamenala až v meziválečném období 1918-1938, kdy zejména posílila její obchodně-obslužná vybavenost a výkonnost technické infrastruktury. Díky této vybavenosti a stavebním aktivitám se urbanisticky zformovalo ‚vnitřní město‘, zatímco ostatní městské části na jeho obvodu vytvářely nekompaktní zástavbu a kvalitativně jiné sídelní uspořádání, v němž se průmyslové a obytné areály vzájemně stýkaly a často i prolínaly.“⁶⁰

Ostrava se musí potýkat s množstvím problémů, které jsou způsobeny tzv. deindustrializací. Čeští autoři, kteří se zajímají o tuto problematiku, také používají ekvivalent „odprůmyslnění“. Illner (2010) píše, že tento pojem „zahrnuje celou škálu změn, nejprve technologické a ekonomické a posléze i sociální, urbanistické a ekologické struktury nějakého územního celku (v tomto případě města) a jeho zázemí, vzájemně provázaných změn různého charakteru, intenzity a rozsahu.“⁶¹

Na počátku této změny stojí:⁶²

- snižování počtu pracovníků v průmyslu v důsledku větší produktivity práce (aniž by současně docházelo k poklesu průmyslové výroby)
- snižování objemu průmyslové výroby (ve fyzickém nebo finančním vyjádření)
- změna struktury průmyslové výroby – útlum tradičních průmyslových odvětví, jako je těžba surovin, hutnictví, těžké strojírenství, textilní průmysl, apod.

⁵⁸ Przybylová, 2003; příspěvek Radima Prokopa; str. 284

⁵⁹ Przybylová, 2003; příspěvek Radima Prokopa; str. 284

⁶⁰ Przybylová, 2003; příspěvek Radima Prokopa; str. 285

⁶¹ Hruška-Tvrđý, 2010, kap. Michala Illnera ; str. 9

⁶² Hruška-Tvrđý, 2010, kap. Michala Illnera ; str. 9

„Deindustrializaci nelze chápat doslovně jako naprostý zánik či odbourání průmyslu. Ten v jisté míře a v jisté struktuře zůstává součástí ekonomiky města, může se však zmenšovat jeho objem a jeho váha v této ekonomice, měnit jeho struktura a také poloha na území města, či městského regionu. Průmysl, i když bývá vytlačován z centrálních částí měst na jejich periferii nebo do jejich zázemí, zůstává funkční součástí organismu města.“⁶³

U měst, které se vyskytovaly v zemích „bývalého sovětského bloku, kde se propojil proces deindustrializace s procesem jejich ekonomické a sociální transformace, můžeme příčiny a souvislosti hledat na různých úrovních a v různých kontextech, počínají vývojem a proměnami moderní společnosti jako celku – jejího přechodu do postindustriální fáze, vzniku informační a znalostní společnosti.“⁶⁴

Problémy transformace hospodářství průmyslových regionů, které procházejí deindustrializací výstižně popisuje Gorzelak (1998): „Centrální plánování silně podporovalo specializaci jednotlivých regionů socialistických zemí. Jeho výsledkem bylo, že život mnoha regionů byl závislý na jednom či několika odvětvích. Zvlášť se to projevilo v případě tradičních průmyslových regionů, pro něž byla charakteristická silná hospodářská monostruktura již před příchodem totalitních režimů. V totalitním období byla jednostranná orientace hospodářství mnoha oblastí ještě více utužena. Kromě toho centrální plánování v podstatě ignorovalo vývojové předpoklady jednotlivých území a vytvořilo značně nepřírozenou prostorovou hospodářskou strukturu ignorující tržní signály.“⁶⁵

Jak říká Domanski (2002): „Uměle oddalovaný a o to intenzivnější ekonomický úpadek postihl tradiční průmyslové regiony v postkomunistických zemích po roce 1990. Jejich nesnáze jsou však co do původu a charakteru zásadně odlišné od jejich západních předchůdců. S centrálním plánováním spojená monopolizace v mnoha průmyslových odvětvích, dominance velkých podniků a nedostatek menších, technologické a organizační nedostatky, nedostatečné či neexistující finanční a produkční služby či značné ekologické problémy výrazně snížily konkurenceschopnost těchto regionů na mezinárodním poli. Hluboká deformace se však u těchto regionů netýkala pouze jejich hospodářského, ale také sociálního či environmentálního života.“⁶⁶

„Následky deindustrializace se mohou případ od případu lišit v závislosti na velikosti a poloze měst a jejich zázemí, charakteru jejich průmyslu a dalších složek jejich ekonomiky,

⁶³ Hruška-Tvrđý, 2010, kap. Michala Illnera ; str. 10

⁶⁴ Hruška-Tvrđý, 2010, kap. Michala Illnera ; str. 11

⁶⁵ Sucháček, 2010; str. 23 (autor cituje)

⁶⁶ Sucháček, 2010; str. 24 (autor cituje)

na průběhu odprůmyslnění, politice a občanských organizací, jakož i na politice státu a na řadě dalších specifických okolností.“⁶⁷

„K ekonomickým důsledkům deindustrializace měst řadíme především celkové oslabení váhy průmyslu v jejich ekonomice a jeho restrukturalizaci ve prospěch lehkých průmyslových odvětví. Vyrůstá váha neprůmyslové ekonomiky – různých služeb, výzkumu a vývoje, školství, zdravotnictví, ekonomiky volného času, turismu aj. Tyto strukturní změny se promítají na trhu práce, kde se zmenšuje počet pracovních míst v tradičním průmyslu a vyrůstá nabídka pracovních příležitostí v této nové ekonomice, vyžadující ovšem jinou kvalifikační a někdy i jinou demografickou strukturu pracovníků. Pouze část pracovníků uvolněných z tradičního průmyslu, je schopná vyhovět novým profesním požadavkům a najít v nové ekonomice města uplatnění. Ostatní, kteří tyto předpoklady z objektivních či subjektivních důvodů nemají, se stávají nezaměstnanými a to někteří i dlouhodobě. Dlouhodobá nezaměstnanost doprovázená negativními ekonomickými, sociálními, zdravotními a případně i politickými důsledky, se stává pro město vážným problémem. Může přinášet chudobu, rozpad rodin, růst kriminality, alkoholismus, vyšší morbiditu, apod.“⁶⁸

Při tomto procesu dochází k depopulaci starých průmyslových měst. „Nepříznivým způsobem se také mění sociální skladba obyvatelstva. Zmenšuje se podíl jeho vzdělanější kvalifikovanější a majetnější složky, což podvazuje ekonomickou i sociální vitalitu těchto lokalit. Odchod významných plátců daní – fyzických osob i organizací – pokles příjmů plátců daní, kteří ve městě setrvávají, se promítá do nižších daňových příjmů městských rozpočtů. Omezují se také schopnosti místních vlád financovat veřejné služby, udržovat čistotu, pořádek a bezpečnost ve městě, investovat do oprav veřejných budov, komunikací, infrastruktury a rozvoje města, podporovat veřejně prospěšné projekty apod. A prohlubuje se tak rostoucí riziko sociální a fyzické degradace center tradičního průmyslu, dále snižující jejich atraktivitu pro investory a vytlačující z nich vyšší vrstvy obyvatelstva a také instituce, pro které je sociální, kulturní a ekologická kvalita prostředí důležitým faktorem. Oslabení střední a vyšší třídy, která je ve městech obvykle hlavním motorem jejich rozvoje citelně omezuje sociální kapitál starých průmyslových měst a dále snižuje jejich schopnost překonat důsledky odprůmyslnění a nalézt novou rozvojovou trajektorii.“⁶⁹

Hlavním úkolem veřejné správy je tudíž zabránění kumulování problému a snaha vymanit se ze spirály nepříznivého vývoje. Na důležitosti nabírá hledání nových řešení, které

⁶⁷ Hruška-Tvrđý, 2010, kap. Michala Illnera ; str. 12

⁶⁸ Hruška-Tvrđý, 2010, kap. Michala Illnera ; str. 12-13

⁶⁹ Hruška-Tvrđý, 2010, kap. Michala Illnera ; str. 13-14

by pomohlo městu (jako je Ostrava) být konkurenceschopnějším a atraktivnějším pro obyvatele i návštěvníky. Mnohá města proto vytvářejí revitalizační strategie.

V případě města Ostravy, by se revitalizace měla primárně zaměřit na životní prostředí, což bude velice časově i finančně náročné. Např. „půdorysné plochy jam (zrušených dolů) a jejich bezprostřední okolí nemůže být pro nové funkce využito po řadu let z technických, ale především z bezpečnostních důvodů. Ale i bezprostřední využití zbytku ploch je velmi problematické, a to zejména z důvodu jejich plošné kontaminace nejčastěji ropnými látkami.“⁷⁰

„Přerod“ města Ostravy v moderní metropoli je také ztížen tím, že dosud ještě nezískala žádné celostátně důležité správní a řídicí funkce, i když je dnes třetím největším městem republiky, resp. druhým největším sídelním a ekonomickým seskupením v České republice (po pražské aglomeraci). Ku příkladu Brno je sídlem Ústavního soudu a Nejvyššího správního soudu, dále Veřejného ochránce práv a jednoho ústředního orgánu státní správy - Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, také se zde soustřeďují komory patentových zástupců, veterinárních lékařů, daňových poradců a jiných důležitých aktérů, které uspokojují potřeby obyvatel. Dokonce i menší města než je Ostrava, získala jisté funkce např. Jihlava je dnes sídlem Energetického regulačního úřadu. Jak tvrdí Kovář – je veliký paradox, že se Ostrava ještě nepropracovala k plnohodnotnému postavení správního centra, i když její velikost tomu odpovídá.⁷¹

„Důsledky realizace útlumu těžby černého uhlí a s ní související likvidace jam jsou na území města Ostravy doposud zřetelné. Zde v průběhu roku 1994 došlo k úplnému ukončení těžby a to na dolech Šverma, Ostrava, Heřmanice a Odra. Na ukončení těžby navázala likvidace jednotlivých dolů, která má své završení v průběžné zasypání 34 jam, přičemž na povrchových lokalitách byla prováděna technická likvidace nepoužitelných objektů. Ukončení likvidace proběhlo zhruba do konce roku 1996. Roční těžba v ostravské části revíru před útlumem činila 3,1 mil. tun uhlí. Ukončení těžby znamenalo uvolnění cca 20 000 pracovníků v rozmezí let 1992-1995. Ukončení těžby a likvidace jam vyvolalo v životě Ostravy celou řadu velmi vážných problémů, nicméně z hlediska důsledků na území zavládlo jisté ulehčení až „euforie“. Pozitivní očekávání se opírala o úvahu, s níž s ukončením těžby končí v podstatě období důlních vlivů, končí provoz odkalových rybníků a další růst odvalů, ale především pro další rozvoj města, Ostravy, zejména jeho průmyslovou výrobu, se

⁷⁰ kol. autorů, příspěvek Vítězslava Kutý, 2004; str. 215

⁷¹ Hruška-Tvrдый, 2010, kap. Jiřího Kováře

uvolní poměrně rozsáhlé plochy důlních závodů s řadou uvolněných objektů, vybudovanou technickou infrastrukturou, mimořádně dobrým dopravním napojením a umístěním v atraktivních lokalitách města, nezřídka dokonce centrálních polohách. Logickým důsledkem těchto úvah je pak představa, že konečně bude zastaven plošný růst města, především v jeho průmyslových plochách a konečně představa o možnosti překonání dosavadní rozdrobené struktury města a postupném posílení jeho kompaktnosti.⁷²

Ostrava se již nějakou dobu nachází na rozcestí, které se týká jeho budoucího vývoje. Dle úbytku obyvatelstva zaznamenaným ČSÚ není toto město občany pravděpodobně hodnoceno jako atraktivní místo pro život.

Z toho důvodu se bude muset více realizovat v oblasti životního prostředí, kultury a služeb. Jako příklad by měla sloužit města s obdobným osudem, které „svou krizi“ již překonaly nebo pozitiva z minulosti samotného města.

Na začátku 20. stol. byla Ostrava zajímavým a „slibným“ městem, které nabízelo nejen nové pracovní příležitosti. Jedním z důležitých mezníků ve vývoji města, který je vhodný k následování i dnes, představuje jeho zrození jako obchodního centra.

3.2 Obchodní dům Ostravica/Textilia

„Moravská Ostrava se mohla pochlubit na svou dobu poměrně solidní obchodní sítí již v období Rakouska-Uherska, ale teprve vznik nového státu znamenal pro město skutečný rozkvět obchodního podnikání. Nových příležitostí se chápaly desítky místních lidí i přistěhovalců a staré prodejny z předválečné doby se rozšiřovaly podle výše kapitálu a podnikatelských schopností svých majitelů. Vlastníky většiny z nich byli němečtí a židovští obchodníci, což zpočátku nezměnil ani rostoucí počet českých podnikatelů.“⁷³

Ve druhé polovině 20. let se zlepšila hospodářská situace. „S narůstajícím rozsahem a náročností poptávky na trhu poskytovala obchodní síť dostatek impulzů pro angažovanost většího kapitálu na obchodním podnikání, modernizaci stávajících obchodů, na zakládání nových a větších prodejen a poboček renomovaných firem. Také pokles stavebních nákladů a zejména zákon z roku 1927 o stavebním ruchu, který stavebníkům zaručoval osvobození od daní na dobu 35 let, podpořil výstavbu nových obytných domů a moderních obchodů. Ve městě pak postupně vznikaly filiálky významných obchodních domů (Dům služeb Baťa,

⁷² kol. autorů, příspěvek Vítězslava Kutý, 2004; str. 214-215

⁷³ Przybylová, 2005; příspěvek Evy Chválové (autorka cituje); str. 120

Lyonský dům s hedvábím, Brouk a Babka, ASO a firma Rolný). Místní podnikatelé zřizovali vlastní obchodní domy, jako byly Bachner, Borger, Rix, Pešat, Textilia a Chamrád, které v některých ohledech renomované filiálky překonaly a dovršily tak vyspělost obchodní sítě v Moravské Ostravě.⁷⁴

Bývalý obchodní (módní) dům Ostravica (Textilia), tvoří blok tří domů a jeho přilehlé pozemky a můžeme jej vidět na níže uvedeném obrázku.

Obr. č. 3. 1 Mapa Google 2012 - pohled ze satelitu

Zdroj: maps.google.cz

„Textilia stojí v místě, které se nacházelo za Hrabovskou (Vítkovickou) branou. Po vybudování nádraží v Přívoze v roce 1847 stoupl význam ulice, spojující Moravskou Ostravu s Přívozem, která byla nazvána Nádražní. Dnešní ulice 28. října byla do roku 1919 jen částí Říšské silnice, která začínala u Říšského mostu a končila na hranicích Mariánských Hor. Komunikační význam této ulice se zvýšil v roce 1742, po záboru části Slezska Pruskem, neboť Prusové zabrali část staré cesty z Opavy přes Hlučín, proto musela být narychlo

⁷⁴ Przybylová, 2005; příspěvek Evy Chválové (autorka cituje); str. 120-121

opravena cesta z Opavy přes Hrabyň, která byla označována nejprve jako Královská cesta, od roku 1804 Císařská či Hlavní silnice, od roku 1888 Říšská silnice. Po roce 1918 byla část od mostu k Masarykovu náměstí nazvána Těšínskou, od náměstí Republiky třídou 28. října, odtud k Mariánským Horám třídou Palackého. Popisovaný blok, který svíraly tyto dvě ulice, byl zpočátku jen řídce zastavěn. Do poloviny 19. století, zde stály pouze dřevěné domky, postupně přeměňovány na zděné, výstavnější domy. První stavbou byl Německý dům (1895) a na prostranství před ním do malého sadu byl umístěn (1904) pomník F. Schillera⁷⁵

Nejstarším domem (spadající pod Textilii) je bývalá Obchodní a živnostenská (průmyslová) banka od J. a W. Deiningera, postavená v letech 1904–1905. O šest let později byl postaven, podle návrhu ostravského architekta Felixe Neumanna, nájemní a obchodní dům I. Schmelze. Nejmladším je obchodní dům Textilia od Marie Frommerové, postavený v letech 1928–1929.⁷⁶ V roce 1929 byl Schillerův sad zrušen a na jeho místě byla vybudována městská spořitelna, kterou postavil architekt Karel Kotas, zbytek sadu byl upraven na náměstí (tehdy Schillerovo) Dr. E. Beneše. Jednotlivé budovy mají odlišnou historii.⁷⁷

Dvě památky z tohoto bloku jsou evidované Národním památkovým ústavem, a to, Obchodní a průmyslová banka a Obchodní dům Textilia. Všechny tři budovy se ale nacházejí v památkové zóně města Ostravy.⁷⁸

3.2.1 Dům č. p. 241 a 3099

Wunibald Deininger (1879 – 1963), architekt a pedagog, byl synem architekta Julia Deiningera. Zpočátku spolupracoval s otcem, společně navrhli Obchodní a živnostenskou banku v Moravské Ostravě (1904–1905). V Ostravě také realizoval několik městských domů např. na Masarykově náměstí nebo na ulici 28. října. Jeho dílem je také hotel National, později hotel Palace

V Moravské Ostravě na ulici 28. října postavil Wunibald Deininger se svým otcem Juliem již zmíněnou Obchodní a živnostenskou banku č. p. 241 a 3099, která dnes tvoří část komplexu Textilie.

„Návrh vídeňských autorů byl oceněn prvním místem v architektonické soutěži, které se zúčastnilo 71 autorů s 85 návrhy. Dokládá zvýšenou náročnost klientely, která se přestávala spokojovat se stavitelskými realizacemi zdejších firem. Členitá budova s vnitřními

⁷⁵ Przybylová, 2011; příspěvek Romany Rosové; str. 274

⁷⁶ www.ostravablog.cz, vloženo 17. 8. 2011

⁷⁷ Przybylová, 2011; příspěvek Romany Rosové

⁷⁸ z rozhovoru s paní Rosovou

dvory se obrací do náměstí otevřeným parterem a v úrovni druhého a třetího patra rytmem pěti trojbokých arkýřů, přičemž na střední tři navazují převýšené trojúhelníkové štíty. Dům s mansardovou střechou původně členěn věžičkami a řadou dalších prvků a detailů. Zachováno původní schodiště a část výplní. Architektura na pomezí pozdního historismu a secese.⁷⁹

Obr. č. 3. 2 Dům č. p. 241 a 3099 – Obchodní a průmyslová banka – současnost

Zdroj: www.ostravablog.cz; foto Werner Ullmann

„Stavba ostravského bankovního domu byla povolena v květnu 1904 a o rok později dokončena. Západní část přízemí byla vyhrazena pro bankovní provoz, východní část a 1. patro byly pronajaty několika obchodům. Ostatní podlaží zabíraly velké a luxusní byty, čtyři v každém podlaží, s pěti až šesti pokoji umístěnými na vnější straně dispozice a zázemím směrem do nádvoří. V exteriéru se uplatnilo především hlavní, jižní průčelí, které bylo reprezentativně pojato kompilací historizujících a secesních prvků vycházejících z vídeňských vzorů. Bylo rozčleněno na zvýšený parter, patra a vysokou střechu, přičemž ke zvýraznění

⁷⁹ Strakoš, 2009; str. 51

středního pásu bylo využito systému trojbokých arkýřů, věžiček a štítů, které přecházejí do prostoru vysoké valbové střechy. Kromě tohoto plastického členění užíli autoři i prvek barevnosti v podobě pásů tmavých kosočtverců na bílém podkladu ve vodorovném členění. Zbývající průčelí byla řešena jednoduše, celá plocha fasády byla obložena kamennými deskami.“

„Budova silně utrpěla při osvobození Ostravy v roce 1945 – byl zničen parter, vymlácena okna a výkladce, poškozena fasáda. Přestože blok domů byl po válce určen k demolici (která se nakonec uskutečnila jen částečně), byl dům opraven. Při opravách již ale nebyly obnoveny všechny prvky – zmizely všechny věžičky, včetně velké věžice na hřebeni střechy, štukové kartuše na velkých arkýřích, balkonek ve 3. patře zešikmeného nároží, řady kosočtverců pod římsou v parteru zalomeného nároží směrem k Textilii, fasáda již nebyla obložena deskami, výkladce v 1. patře byly nahrazeny několikadílnými okny. Po válce byla horní patra stále užívána jako byty, v přízemí zůstaly nadále prodejny – drogerie, potraviny. V 50.-70. letech 20. století se uskutečnily utilitární opravy, při nichž došlo k vybourání některých výkladců, osazení výkladců nových, opravení omítky a střech a dvůr byl deformován přístavbou nákladního výtahu. Stále se počítalo s demolicí celého bloku, opravy byly tedy pouze udržovací, ale v 80. letech už bylo jasné, že celý komplex Textilie/Ostravice zůstane zachován. V roce 1993 byla k objektu přistavěna trafostanice a ze strany štítu č. p. 241 byl vybudován vchod s dřevěnými prosklenými dveřmi.“⁸⁰

„Exteriér, který je syntézou pozdního historismu a nastupující secese, jí dává osobitost a neopakovatelný charakter. Daleko zásadnější je ale kompoziční skladba interiéru a dispozice. Projekt J. a W. Deiningerových je zajímavý v tom, že navrhli jednu budovu, která byla ale rozdělena na dva částečně samostatné celky – východní a západní, využívající však společné zázemí a důmyslný úsporný systém komunikací, jenž je vzájemně propojoval.“⁸¹

„Půdorys je velmi nepravidelný a členitý, přesto budova vykazuje při bližším pohledu symetrii a logické uspořádání. Systém dvou nádvoří uvnitř dispozice zajistil dostatečné osvětlení i větrání vnitřních prostor. Tato nádvoří jsou spolu se schodišťovými sekcemi. Které zajišťují komunikaci, jádrem celé dispozice. Vnitřní členění prostoru je velmi přehledné – reprezentativní (obchodní, kancelářské a obytné) místnosti byly umístěny na vnějším obvodu, veškeré zázemí bylo orientováno do dvorů.“⁸²

⁸⁰ Rosová, Zpráva památkové péče, 2011; str. 370

⁸¹ Rosová, Zpráva památkové péče, 2011; str. 373

⁸² Rosová, Zpráva památkové péče, 2011; str. 373

„Přestože dispozice byla v roce 2000 narušena demolicemi některých příček ve 3. a 4. podlaží západního domu, při srovnání současného stavu s dochovanými historickými plány je velmi dobře patrná a také jednoduše obnovitelná. Navíc zůstaly intaktně zachovány dva byty v severní části východního domu včetně původních prvků – oken, dveří, dřevěných obkladů, kování, dlažby. Původní truhlářské prvky, kování i terazzové dlažby jsou částečně dochované i na jiných místech. Kromě toho se zachovaly veškeré původní nosné konstrukce včetně kazetových železobetonových stropů, krov, střecha se všemi vikýři a 17 původními komíny a obě schodiště.“⁸³

„O kvalitě stavby již v době vzniku svědčí i to, že návrh vzešel z architektonické soutěže v konkurenci 71 architektů z celého Rakouska-Uherska a že soutěž hodnotili přední vídeňští architekti.“⁸⁴

3.2.2 Dům č. p. 284

Autorem chronologicky druhé budovy je **Felix Neumann (1860 – 1942)**, který byl představitelem ostravské židovské komunity. Studoval ve Vídni, posléze v Berlíně. Byl velice vyhledávaným architektem a stavitelem, zvláště u místní honorace. 1889 si otevřel v Moravské Ostravě stavební kancelář. Navrhoval mnoho městských domů v centru Moravské Ostravy, především na Masarykově a Jiráskově náměstí a jeho dílem byl také Německý dům (na něhož vyhrál architektonickou soutěž). Jeho jméno se také pojí s výstavbou jádra Přívozu. Postavil synagogu ve Vítkovicích. Byl inspirován architekturou vídeňského a berlínského kulturního a uměleckého centra.⁸⁵ „Ve svých stavbách uplatnil především principy neorenesance, neobaroka a secese, ze studií si také přivezl inspiraci severoněmeckou historizující architekturou, často užíval režné cihlové zdivo.“⁸⁶

První doložená zmínka domu č. p. 284 je už z roku 1848, avšak byl obdélníkového půdorysu a měl dvě patra. Budova byla tehdy vytvořena podle plánů, které Neumann vypracoval na požádání A. Schmelze a H. Schwarzové, kteří tuto budovu koupili v roce 1911. „Novostavba měla poměrně složitý půdorys trojkřídlé budovy ve tvaru mírně otevřeného U, přičemž křídlo do Hlavní ulice bylo kratší než křídlo k Německému domu. Střed dispozice zabíralo hlavní jednoramenné schodiště, boční půlkruhové schodiště bylo vestavěno v rizalitu ve dvoře.“

⁸³ Rosová, Zpráva památkové péče, 2011; str. 373

⁸⁴ Rosová, Zpráva památkové péče, 2011; str. 373

⁸⁵ Strakoš, 2009

⁸⁶ Przybylová, 2011; příspěvek Romany Rosové; str. 286

Plány pater se bohužel nezachovaly, patra byla zřejmě rozdělena na byty. Dům byl třípatrový s mansardovou střechou. Uprostřed strany do Nádražní ulice byl hlavní vstup. Budova měla množství arkýřů a byla zdobena štukovým rostlinným dekorem. Autor se nechal inspirovat stavbami ve stylu neobiedermeieru, které používal i Wunibald Deininger a které rozvíjely pozdně secesní architekturu prvky architektury 1. poloviny 19. stol..⁸⁷

Obr. č. 3. 3 Dům č. p. 284 – Nájemní a obchodní dům I. Schmelze – současnost

Zdroj: www.ostravaci.cz; foto Boris Renner

V roce 1918 se majitelem objektu stala Všeobecná depozitní banka ve Vídni, která zde zřídila svou pobočku. Budova se postupně adaptovala na bankovní a obchodní dům. Přestavba proběhla dle plánů W. Ulricha. 1929 bylo zapsáno vlastnické právo budovy Bance pro obchod a průmysl, která zde již dříve sídlila. Bankovní provoz byl realizován pravděpodobně jen v nárožní budově, zbytek domu byl pronajímán dalším firmám a sloužil i k bydlení. „V roce 1933 si pak Banka pro obchod a průmysl nechala postavit nový pětipodlažní objekt na třídě 28. října a svou starou budovu prodala firmě Textilia, a. s.“⁸⁸

⁸⁷ Przybylová, 2011; příspěvek Romany Rosové

⁸⁸ Przybylová, 2011; příspěvek Romany Rosové; str. 290

Během jediného roku byla budova upravena pro účely obchodního domu Textilia, který potřeboval rozšířit své prostory. Proběhlo propojení budov č. p. 284 a č. p. 243. Byly vybourány všechny příčky a částečně střední zdi. „Fasáda zůstala v podstatě beze změn, proměnu prodělal pouze parter. 1934 zhotovila firma L. Pokory a J. Skaly plány na nové, moderně pojaté kovové výkladce v parteru. V nárožích pod půlkruhovými rizality byly zřízeny zahlobené hlavní vstupy do budovy, kryté půlkruhovou masivní stříškou na dvou hranolových pilířích.“⁸⁹

3.2.3 Dům č. p. 243

Posledním a nejdůležitějším autorem je **Marie Frommerová (1890 – 1976)**, známá představitelka německé avantgardy, architektka světového formátu. Jako jedna z prvních žen začala studovat architekturu na Královské vysoké škole technické v Berlíně–Charlottenburgu (a první žena, která získala doktorát na drážďanské architektuře). Působila v New Yorku. Zabývala se urbanismem a zvláště rolí vodních toků při stavbě a utváření měst. Její tvorba odrážela principy expresionismu i nové věcnosti s důrazem na barevnost, světelné a tvarové experimenty.⁹⁰

V Moravské Ostravě na ulici 28. října navrhla novostavbu samotného obchodního domu Textilia č. p. 243 (1928–1929). Na tomto popisném čísle již budova stála, ale bylo vydáno povolení k demolici. Budova byla zakoupena nově založenou firmou Textilia, a. s., jejímž majitelem byl Igo Wechsler, obchodník s textilním zbožím. Tato firma měla již více poboček – na Masarykově náměstí, také v Orlové, Novém Bohumíně a Českém Těšíně. Předmětem podnikání společnosti byl obchod s hedvábím a textilním zbožím ve velkém i na drobnu a také tovární výroba dámské a dětské konfekce a obchod tímto zbožím.⁹¹

Na lichoběžníkovém půdoryse byl mezi starší objekty vestavěn obchodní dům Textilia (později Módní dům Ostravice). Fasáda měla být původně obložena mramorem a sloupy obkladem z pálené hlíny. Realizován byl nakonec obklad keramický. Do čtyřpatrové budovy vedou dva vstupy – jeden zcela vlevo a druhý v mírně zalomeném nároží. Do ulice se budova obrací devítiokým zalomeným průčelím, v parteru s obdélnými výkladci a v patrech původně s horizontálně dělenými okny s větračkou. Zvenčí byly vytvořeny dekorativní balkony s kovovým zábradlím. V suterénu byla střední část, která sloužila pro prodej. Dále se zde

⁸⁹ Przybylová, 2011; příspěvek Romany Rosové; str. 291

⁹⁰ Strakoš, 2009; str. 391

⁹¹ Przybylová, 2011; příspěvek Romany Rosové

nacházelo technické zázemí a vytápění, dekorační místnost se skladištěm a vybalováním a také šatny a toalety (což v tehdejší době nebylo samozřejmostí). Na nároží v prvním až třetím patře byly balkony s obchodní značkou T v zábradlí. V druhém patře bylo zasazeno mezipatro, v němž se nacházel bufet. Horní čtvrté podlaží bylo určeno pro zázemí obchodního domu a administrativu. Byl zde ateliér, kanceláře zaměstnanců a vedení. V interiéru měla stavba volný půdorys, prostorově zdůrazněný od přízemí až po střechu dynamickým světlíkem s reprezentativním dvojramenným schodištěm pro návštěvníky v levé části budovy. Pro personál bylo postaveno jednoduché dvojramenné schodiště. V pravé části budovy jezdil výtah. Dům je příkladem art déco. V roce 1934 byl výtvar Frommerové propojen se sousedním nárožním domem č. p. 284.⁹²

Obr. č. 3. 4 Dům č. p. 243 – Obchodní dům Textilia – současnost

Zdroj: www.ostravablog.cz; foto Werner Ullmann

Obchodní dům Textilia byl slavnostně otevřen 3. března 1930, kdy proběhl koncert, proslov majitele a prohlídka všech obchodních místností. Již několik týdnů předtím firma zahájila masovou kampaň v novinách, která na otevření upozorňovala, poté velkými, mnohdy

⁹² Strakoš, 2009 a Przybylová, 2011; příspěvek Romany Rosové

půlstránkovými inzeráty lákala zákazníky k nákupům. Nacházely se zde prostorné obchodní místnosti s různými druhy látek, spodním prádlem, bižuterií, cestovními potřebami, pasáž, toalety s umývárny, dva výtahy a hlavní schodiště, pánská a dámská konfekce, dětská móda, klobouky, bytový textil, doplňky. Budovy také disponovala telefonní ústřednou, vzorkovnou, zkušebnou, či dílnami. Obchodní dům měl tehdy kolem 240 zaměstnanců a řadil se mezi největší v Moravské Ostravě. Tisk okomentoval, že je dům „skutečně moderně zařízen, ale přitom jednoduše, prostě a nanejvýš prakticky“.⁹³

Jindřich Vybíral (1998) píše ve svém díle *Zrození velkoměst* takto: „Po Rixu rodiny Lüftschitzů a paláci firmy Brouk a Babka otevřela v Ostravě ‚největší módní dům v republice‘ společnost Textilia. Jeho projekt v roce 1928 vytvořila známá představitelka berlínské architektonické avantgardy Marie Frommerová. Na nepravidelné parcele naproti hotelu National byla nejdříve vztyčena kostra z křemíkové oceli, vyrobená ve vítkovické mostárně, a do jejího středu byl vsunut osmiboký světlík s široce se větvícím schodištěm. Na rozdíl od místních projektantů obchodních domů, Kornera a Kotase, Frommerová nevyobcovala ze své architektury rozpustilý dekorativní detail, takže keramický plášť obchodního domu doplňovaly apartní balkonové mříže a silueta se napínala pyramidálními nástavci v duchu euroamerického art deco. Možná proto uchvacoval pozorovatele nejen obchodní důmysl, ale i ‚estetika‘ budovy. Když v roce 1934 Textilia rozšířila prodej do vedlejší budovy, dokonce české deníky žasly nad večerním osvětlením jejich výkladních skříní a oslavovaly ‚mohutný a krásný obchodní dům jakožto ‚obchodní zázrak Ostravy‘.“⁹⁴

Aktuální stav interiéru budov, lze vidět v příloze 1.

3.2.4 Stručný historický vývoj módního domu Ostravica⁹⁵

1911 byl postaven Obchodní a nájemní dům Ignace Schmelze podle návrhu ostravského architekta Felixe Neumanna.

1922 obchodník Wechsler zaregistroval do obchodního rejstříku firmu Textilia jako „obchod zbožím textilním, šátky a šály ve velkém i malém“.

1928 - 1929 se na uvolněné parcele po bývalém neorenesančním domě postavil podle návrhu avantgardní berlínské architektky Marie Frommerové obchodní dům Textilia (ve stylu art decó, funkcionalismus). Tato stavba se zařadila mezi největší a nejluxusnější obchodní

⁹³ Przybylová, 2011; příspěvek Romany Rosové

⁹⁴ Vybíral, 1998; str. 28

⁹⁵ <http://ostravica-textilia.cz/index.php?petice=reakce&detail=1>, [20. 1. 2012]

domy nejen v Ostravě, ale i v celé republice. Jádrem tvořil železobetonový skelet vykládaný mramorem a sklem se čtyřmi poschodími, stupňovitým systémem galerií a průběžnou ústřední halou, což vytvářelo pro návštěvníky neopakovatelnou atmosféru.

1930 byl obchodní dům dán do užívání.

1934 byl obchodní dům vnitřně propojen se sousední, a do té doby samostatnou, budovou Nájemního a obchodního domu Ignace Schmelze. Tehdy v obchodním domě pracovalo kolem 400 zaměstnanců, z toho v krejčovských dílnách 110 švadlen a krejčích.

1939 majitel domu emigroval a řízení obchodu se ujala německá správa.

1944 byla při bombardování Ostravy téměř polovina budovy zničena a obnovena až po osvobození o rok později.

1948 byl obchodní dům znárodněn.

1951 obchodní dům dostal nový název Ostravica.

1956 architekt Lubomír Šlapeta navrhl a provedl interiérové zařízení obchodního domu, čímž navázal na ducha meziválečných obchodních interiérů.

1961, 1964 pořádal obchodní dům módní přehlídky.

1967 ve spolupráci s městským výborem ČSM v Ostravě a Módní tvorbou, obchodní dům pořádal čtyřměsíční kurz pro manekýny.

1992 byl obchodní dům privatizován (a v restituci navrácen dědičce Trudy Kordové).

1995 byla budova obchodního domu oceněna mezinárodní cenou architektů Grand Prix v Madridu.

1996, 1998 obchodní dům opět pořádal módní přehlídky.

2000 se novým majitelem obchodního domu se stal opavský podnikatel Kamil Kolek. V důsledku jím nařízené nepovolené rekonstrukce, došlo ke zřícení stropních konstrukcí a části střechy. Obchodní dům byl staticky zajištěn a z bezpečnostních důvodů uzavřen.

2001 v části obchodního domu, která nebyla havárií poškozena, byly provedeny drobné a velmi necitlivé interiérové úpravy a po zkolaudování byla znovu zpřístupněna, aby výnosy z prodeje mohly být využity na opravu budovy.

2003 obchodní dům byl z ekonomických důvodů opět uzavřen, tentokrát definitivně.

2005 firma Ostravica Fashion odkoupila obchodní dům. Severomoravská stavební společnost, s.r.o. odstranila následky havárie a obnovuje zřícené stropní konstrukce.

2010 developerská společnost Amadeus Real se díky spolupráci s firmou Ostravica Fashion stala novým vlastníkem obchodního domu. Z korunní střešní římsy odpadlo zdivo vlivem zanedbávané údržby, z neznámých příčin zmizela okna.

2011 byly firmou VTS Morava, s.r.o. zabeďněna zmizelá okna, vybudoval se provizorní tunel chránící kolemjdoucí před padajícím zdivem, opraven poškozený střešní krov a zajištěn proti zatékání a částečně byl zazděn jeden z vchodů pro zákazníky. Obchodní dům krátce nabízen k pronájmu. Některé prvky objektu jsou soustavně rozkrádány. Celý blok střežen bezpečnostní agenturou RASO, s.r.o.

Rozhodnutí, která byla okolo Textilie učiněna, zasahují do osudu komplexu až dodnes. „V roce 2000 byla v budově č. p. 3099 provedena rekonstrukce. Podle vyjádření památkového ústavu v Ostravě tyto stavební práce, sledující maximální uvolnění prostoru, představovaly významné zásahy do nosné konstrukce, která již byla narušena havárií v objektu č. p. 284. Památkový ústav shledal předloženou plánovou dokumentaci jako nedostatečnou a požadoval stavebně-historický průzkum budovy a statický posudek. Trval také na zachování všech původních dřevěných prvků, interiérové úpravy měly být provedeny podle dochovaných částí a vycházet ze závěrů průzkumu. Majitel nakonec plánovanou rekonstrukci nerealizoval, budova zůstala kromě části přízemí nevyužita a začala chátrat.“⁹⁶

Situace se opět změnila v roce 2008, kdy „koupila objekt bývalé Obchodní a průmyslové banky i se sousedními budovami obchodního domu Textilia/Ostravica a také nezastavěné pozemky na náměstí Dr. Edvarda Beneše firma Amádeus Real, která zvítězila v developerské soutěži na další využití celého bloku. Firma zvítězila i přesto, že NPÚ – ÚOP v Ostravě doporučil k realizaci projekt firmy Quinian Private Golub, vypracovaný kanceláří RH ARCH Praha, který ze tří předložených návrhů nejlépe řešil prostor náměstí i vztah k okolní zástavbě. Návrh Projektstudia pro Amádeus Real podle NPÚ neřešil návaznost na objekt Obchodní a průmyslové banky, nerehabilitoval prostor náměstí a tvořil kompaktní monoblok, výrazně převyšující a potlačující okolní zástavbu.“⁹⁷ NPÚ tehdy nepovažoval ani jeden ze tří návrhů za ideální a jednoznačně vhodný. Památková péče požadovala realizovat zde kvalitní soudobou architekturu, navrženou v kontextu daného prostředí plošně památkově chráněného území, která bude plně respektovat dominantní postavení okolních významných historických projektů a vhodným způsobem je doplní, aniž by se prosazovala na jejich úkor. (vyjádření NPÚ z 10. 9. 2008). Tyto kvality splňoval podle NPÚ pouze návrh společnosti Orca, která ale ze soutěže odstoupila.“⁹⁸

⁹⁶ Rosová, Zpráva památkové péče, 2011; str. 370

⁹⁷ Rosová, Zpráva památkové péče, 2011; str. 370

⁹⁸ Rosová, Zpráva památkové péče, 2011; str. 370

Dle původního návrhu byly všechny tři budovy začleněny do novostavby. V roce 2010 si firma Amádeus Real podala návrh na posouzení vlivu stavby na životní prostředí (podle zákona č. 100/2000 Sb). Tato zpráva však uvádí informace, které jsou v rozporu – např. dodává Plán demolic (Příloha 2) a zároveň tvrdí, že rozsah a způsob rekonstrukce a podmínky provádění budou odsouhlaseny NPÚ. Avšak NPÚ o demolicích od začátku nikdy ani neuvažovala a nikdy by je ani neschválila, což se stalo v červnu 2010, kdy NPÚ v Ostravě přednesla své stanovisko: „V žádném případě není možné bourat objekt, který je kulturní památkou, budovu je nutné zachovat v původním rozsahu se všemi původními architektonickými prvky.“ Dále NPÚ argumentuje tím, že „předkládaný také nekorespondoval se smyslem vyhlášené městské památkové zóny, neboť hlavním principem územní ochrany by mělo být respektování charakteru historické zástavby se zachováním všech dochovaných prvků a jeho vhodné doplnění, nikoli narušování.“ Dále byla stavba zamítnuta a opětovně bylo Památkovým úřadem požadováno zachování a obnova Obchodní a průmyslové banky.⁹⁹

Po tom, co NPÚ vydal své stanovisko, Amadeus Real přestal provádět i základní údržbu a objekt nechal nezajištěný. Během několika dalších měsíců, dle majitele, vnikaly opakovaně cizí osoby a silně zdevastovaly vnitřní zařízení budovy. Vznikly nové statické poruchy, celkové se zhoršily závady. Majitel na to reagoval tak, že požádal ministerstvo kultury, aby vyňala budovu (č. p. 241) z ÚSKP (Ústřední seznam kulturních památek) kvůli pozbytí památkových hodnot.¹⁰⁰

Investor tedy v souhrnu začal usilovat o celkovou demolici jednoho objektu (č. p. 284) a demolici dvou třetin památky – domu č. p. 241 a zadní části památky – samotné budovy obchodního domu č. p. 243.¹⁰¹

Jak už bylo výše zmíněno, v minulosti bylo nové řešení budov ponecháno v rukou odborníků, kteří se účastnily architektonických soutěží. Oproti tomu dnes byla na pozemky a budovy v tomto bloku vypsána „developerská soutěž“. Jejím jediným kritériem byla nabídnutá cena, architektonické kvality návrhu nebyly brány v potaz.¹⁰²

Intervence nové architektury do historických částí měst za vzniku nepovedených či diskutabilních novostaveb není výhradním problémem Ostravy. Necitlivé urbanistické a architektonické zásahy do historického prostředí sídel řeší i další města jako jsou České Budějovice, Slané, města Zlínského kraje nebo i zahraniční města. Díky těmto trendům se

⁹⁹ Rosová, Zpráva památkové péče, 2011; str. 372

¹⁰⁰ Rosová, Zpráva památkové péče, 2011

¹⁰¹ Strakoš, Zpráva památkové péče, 2011

¹⁰² Rosová, Zpráva památkové péče, 2011

začínají hodnocení nové architektury v historickém prostředí názory památkářů a tvůrčích architektů sbližovat, což v minulosti nebylo běžné. „V řadě případů byla dávána přednost poněkud falešné historizující či postmoderní architektuře, která nejen, že nevypovídá o době svého vzniku, ale dokonce popírá hodnoty daleko starších, hodnotných a skutečných historických monumentů. Nová architektura, jakkoliv doplňuje urbanistickou strukturu a spoluvytváří veřejné prostory, musí být na první pohled současná, moderní a využívat soudobých technologií a materiálů.“¹⁰³

3.3 Zájmové skupiny

Každý racionálně uvažující jedinec se snaží maximalizovat svůj užitek. Neefektivněji dosáhne svých cílů, přidá-li se k určité organizaci. Na základě střetu zájmů v občanské společnosti se vytvářejí jednotlivé zájmové skupiny.

Zájmové skupiny mají své sociální a politické funkce. Podle Müllera (2010) lze podle těchto funkcí, jejich metodám reprezentace a prosazování zájmů tyto zájmové skupiny dělit. Na jedné straně lze hovořit o skupinách formálních a neformálních, na druhé straně lze zájmové skupiny klasifikovat podle druhu zájmu.¹⁰⁴

Formální zájmové skupiny mají mnoho členů, stoupenců a sympatizantů. Mají většinou velice specifický zájem a vznikají po zralé úvaze občanů. Jedná se o organizace, které chtějí působit dlouhodobě, např. občanská sdružení nebo zájmové svazy. Neformální zájmové skupiny se odlišují od těch formálních tím, že vznikají spontánně na podporu (nebo proti) konkrétní situaci. Mají většinou krátkodobý charakter (jednorázové akce).¹⁰⁵

Dále Müller dělí zájmové skupiny na ty s materiálními (ekonomickými) a nemateriálními (ideovými) zájmy. Ekonomické skupiny se snaží zvýšit výhody svých členů (svazy podnikatelů, zemědělci, odbory, atd.). Ideové skupiny bývají neziskové, mají veřejně prospěšný nebo obecný charakter. Nejčastěji to jsou hnutí (dále ekologické aktivity, ochránci zvířat, jednotlivé církve, apod.).¹⁰⁶

Působení zájmových skupin s sebou nese řadu různých efektů. Pozitivní je, že zájmové skupiny mají vzdělávací a informační funkci. „Obě činnosti jsou srovnatelně důležité. Jestliže zájmová skupina chce, aby ji veřejnost rozuměla a podporovala její požadavky, je nutné ji informovat a seznamovat s konkrétními problémy v celé jejich šíři. Informování veřejných

¹⁰³ www.mvcr.cz; 2010

¹⁰⁴ Müller, 2010, str. 139-140

¹⁰⁵ Müller, 2010

¹⁰⁶ Müller, 2010

činitelů zase může přispět ke kompetentnějšímu politickému rozhodování.“¹⁰⁷ Dalšími pozitivními funkcemi zájmových skupin je např. monitorování naplňování vládního programu, nastolování nových témat, lobbování, apod. Negativní efekt zájmových skupin je podle Müllera to, že nereprezentují všechny občany stejně. Dle autora na tom jsou hůře např. chudší a méně vzdělané vrstvy obyvatelstva. Dalším záporem je také to, že mnoho zájmových skupin si při dosahování svých cílů konkurují nebo dokonce odporují.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Müller, 2010, str. 146

¹⁰⁸ Müller, 2010

4. VARIANTNÍ VYUŽITÍ OBCHODNÍHO DOMU TEXTILIA OSTRAVICA A JEJICH VLIV NA ROZVOJ MĚSTA

4.1 Návrh Amádeus Real, a. s.

Amádeus Real, a. s. (se sídlem v Praze 1, Dlouhá 13, IČ 27241131), je akciová společnost, která byla zapsána do obchodního rejstříku 3. 5. 2005.

Společnost převzala v důsledku fúze sloučením jmění zanikajících společností AMÁDEUS REAL, a.s. (se sídlem Praha 1, Dlouhá 13, IČ 16193733) a AMÁDEUS spol. s.r.o. (se sídlem Praha 6, Žukovského 887, IČ 48585572).

Předmětem podnikání společnosti je výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona. Předmětem činnosti je pronájem nemovitostí, bytů a nebytových prostor bez poskytování jiných než základních služeb zajišťujících řádný provoz nemovitostí, bytů a nebytových prostor.

Statutární orgán společnosti je jednočlenný – jménem společnosti jedná pan Václav Klán.¹⁰⁹

Společnost Amádeus se věnuje provozu nemovitostí ve středu měst, buduje kvalitní, moderní prodejní prostory typu „shop in shop“. Snaží se využít výhody přirozeného centra města oproti nově zbudovaným nákupním střediskům. Za své úspěšné projekty považuje obchodní centrum na Mírovém náměstí v Ústí nad Labem, obchodní dům ve Vodičkově ulici v Praze, obchodní dům na náměstí Svobody v Brně, atd. Záměr firmy Amádeus je přeměna Textilie na OC Ostravica.¹¹⁰

Společnost Amádeus Real, a. s. si nechala dle svých požadavků od firmy Projektstudio z Ostravy-Poruby, zhotovit návrh, jak bude nová Textilia vypadat. Pod návrhem je podepsán David Kotek.

„Předložený návrh nového objektu respektuje místní i historické souvislosti, dotváří celistvý blok, který je v maximální možné míře vzájemně propojen se stávajícím obchodním domem. Vytváří tak kompaktní, polyfunkční komplex, kde se budou nacházet obchodní a administrativní prostory, služby, kavárny, restaurace a taneční sál. Součástí budou také podzemní garáže, sociální zázemí a zásobovací uzel celého komplexu. Podle podmínek

¹⁰⁹ www.info-mfcr.cz; 25. 3. 2012

¹¹⁰ www.asb-portal.cz, 25. 3. 2009

zadavatele budou samostatnými prvky velkoryse řešené prosklené atrium respektující stávající zeleň a zatravněné střešní terasy. Bytové jednotky v horních podlažích naplní záměr města obnovit bydlení v jeho centrální části.

Architekti z Projektstudia navrhli objekt tvořený hmotou z tryskaného kamene, která začíná nad proskleným parterem a v místech vstupů je prořezána. Podobně jako puklina v nerostu se uprostřed celkové hmoty bloku vytváří prostor – atrium, které je místem setkávání nejen návštěvníků, ale i historických budov se současnou architekturou. Atrium, které propojuje první tři nadzemní podlaží nové i staré budovy, je zastřešeno prosklenou kovovou konstrukcí.

Stavba odpovídá výškové hladině okolní zástavby. Z hmoty vystupují jako křišťál z hrubého kamene transparentní administrativní věže, které jsou jakousi soudobou variantou věží Německého domu. Právě ony zvýrazňují vstup. Budou zaskleny mírně pokoveným sklem, aby se zamezilo přehřívání interiéru. Na stranách vystavených slunci budou věže doplněny venkovními horizontálními lamelami.

Parter bude také plně prosklený, aby mohl sloužit pro prezentaci jednotlivých obchodů podél ulic. Dům je navržený tak, že od hranice parcely ustupuje, a tím se zvětší uliční profil. Před objektem se pak plánuje vysázení aleje městské zeleně, která plynule prostoupí do atria domu. Na víceúrovňových střeších se budou dále rozprostírat zahradní terasy, které vytvoří zelenou střešní krajinu

Budoucí polyfunkční objekt bude podle projektantů splňovat zásady trvale udržitelného rozvoje, mezi které patří hlavně využití obnovitelných zdrojů, tedy získávání alternativní energie. Plánuje se využívání dešťové vody pro užitkové provozy – při splachování toalet či zavlažování zelených střech v suchých měsících.

V letních měsících má být problematická energetická náročnost na chlazení budovy řešena zabudováním fotovoltaických článků na střechy nejvyšších věží, které by potřebnou energii vytvářely právě díky vysoké intenzitě slunečního záření. Úniky tepla ze stávajících historických budov budou minimalizovány pomocí izolačních skel ve vnitřních okenních rámech. Vytápění v zimních měsících by mělo zajišťovat tepelné čerpadlo a parovod.

Díky využití moderních, inteligentních technologií je snaha dosáhnout co nejnižších provozních nákladů, například ve vztahu ke spotřebě energií. Sofistikovaně bude řešena i cirkulace vzduchu, díky čemuž by se měli návštěvníci cítit v obchodním centru zcela přirozeně, bez negativních dopadů klimatizace.

Rekonstrukcí a dostavbou areálu Ostravica se dosavadní nákupní plocha rozšíří více než pětikrát. Koncept nového obchodního centra se opírá o její minulou slávu. Investoři se

rozhodli oživit myšlenku prestižního centra módy, kde zahraniční značky doplní výrobky zavedených i začínajících návrhářů a výrobců z Česka či Polska. Nové obchodní centrum na hlavní městské tepně by se tak po kompletní rekonstrukci a moderní dostavbě, plánované na přelom let 2012 a 2013, mohl vrátit ke svému postavení i funkci, které měl v minulosti mezi ostravskými zákazníky.¹¹¹

Obr. č. 4.1 Model návrhu OD – pohled seshora

Zdroj: www.msstavby.cz

Na obrázku č. 4. 1 lze vidět, jak vypadá návrh firmy Projektstudio z „ptačí perspektivy“. Můžeme sledovat řešení napojení stávajících budov s novostavbou.

Obrázek č. 4. 2 ukazuje návrh obchodního domu z pohledu ze zastávky Elektra.

Na obrázku 4. 3 lze vidět nový komplex, resp. opravenou fasádu obchodní a průmyslové banky z pohledu ze Smetanova náměstí (před divadlem A. Dvořáka).

¹¹¹ www.asb-portal.cz, 25. 3. 2009

Obr. č. 4.2 Návrh OD - čelní pohled

Zdroj: www.projektstudio.cz

Obr. č. 4.3 Návrh OD - pohled ze Smetanova náměstí

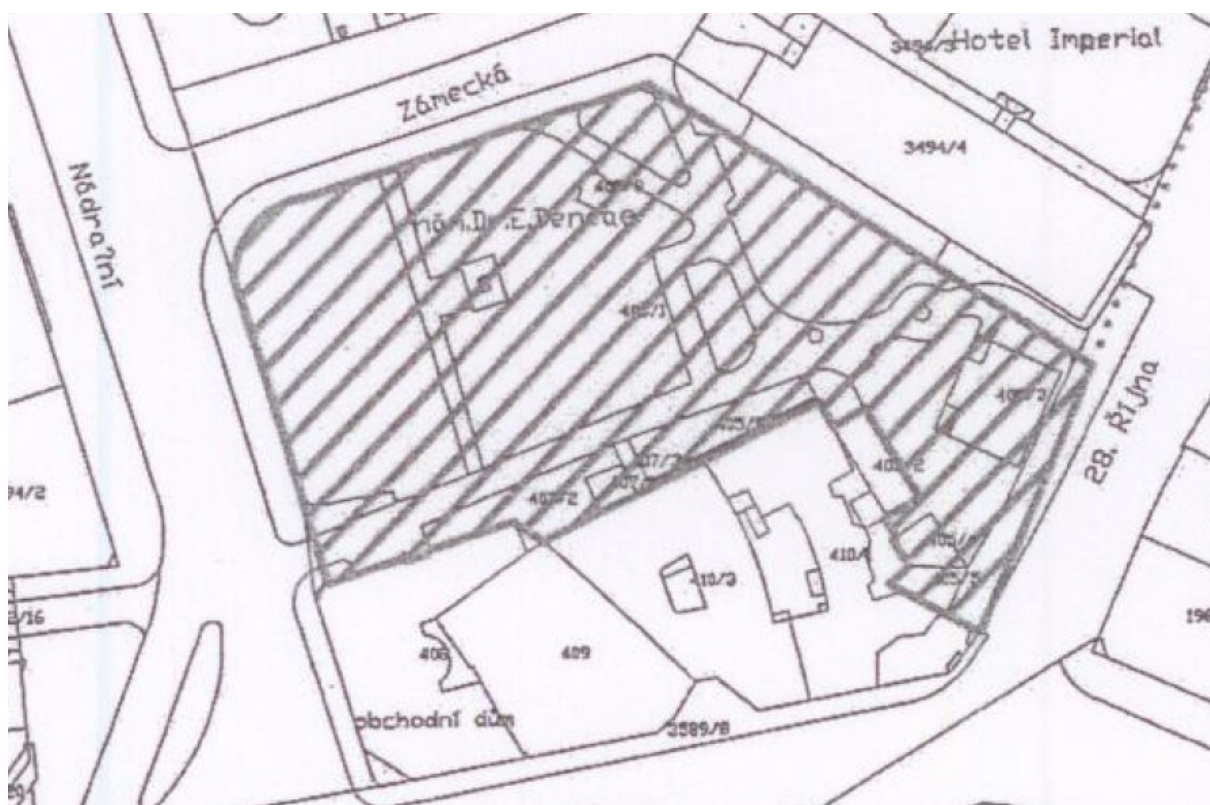
Zdroj: www.projektstudio.cz

4.2 Návrh demolice OD Ostravica/Textilia

29. března 2012 vydala firma Amádeus Real prohlášení týkající se Textilie. Otevřeně nabídla pozemek i budovy (níže obr. 4. 4) k odkupu Ministerstvu kultury a následně Statutárnímu městu. Ostrava. Firma odstoupila od smlouvy poté, co prohlásila, že její projekt je mařen záměrně. Firma ve svém prohlášení tvrdí, že je nucena odstoupit od smlouvy, neboť se stala součástí politického boje mezi vedením magistrátu Statutárního města a Městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz.¹¹²

Kvůli průtahům, které doprovázejí tyto památkově chráněné budovy, hrozí, že řešení se nedostaví včas.

Obr. č. 4.4 Lokalita nám. Dr. E. Beneše – pozemky nabídnuté k prodeji

Zdroj: ostravica-textilia.cz. Kupní smlouva a smlouva o předkupním právu.

¹¹² ostravica-textilia.cz; 29. 3. 2012

Na obrázku lze vidět náměstí E. Beneše (šrafovaně) je o výměře 5 400 m², což je pozemek, který je již dnes ve vlastnictví firmy Amádeus Real. Firma jej koupila v květnu 2009. Také vidíme parcely představující komplex Ostravica/Textilia.

**Tab. č. 3. 1 Velikost pozemků
komplexu Ostravica/Textilia**

Parcela č.	Výměra (m ²)
408	670
409	654
410/3	680
410/1	764
Celkem	2 768

Zdroj: vlastní zpracování dle
www.cuzk.cz

Tabulka č. 3. 1 se týká pozemků na kterých dnes stojí komplex Textilia/Ostravica, jejichž výměra je 2 768 m².

Pokud by míra poškození budov byla taková, že by ohrožovala obyvatelstvo, dopravu, poškození dalšího majetku, atd. nebo by se případně soukromému vlastníku povedlo prosadit své zájmy, musely by se objekty zbourat. Dohromady by vznikl pozemek velikosti 8 168 m² ve tvaru pětiúhelníku, který by bylo možné použít k novým (pravděpodobně komerčním) účelům.

Jelikož všechny budovy leží v památkové zóně, musely by se provést opatření, která by umožnila nová využití této plochy.

Majitel by si nejdříve musel zjistit jestli obec, na jejímž katastru se nachází, pozemek (budova) má zpracovaný platný územní plán. Pokud ano, musí majitel požádat na úřadě územního plánování pověřené obce o změnu územního plánu. Je však vhodné, když už dříve projedná změnu s NPÚ a pak na základě kladného vyjádření zažádá úřad územního plánování pověřené obce o změnu využití pozemku (budovy) v památkově chráněném území.¹¹³

¹¹³ www.npu.cz

Památkově chráněným územím rozumíme území prohlášená na základě § 5 a § 6 zákonem č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů za památkové zóny a památkové rezervace.

Nabízí se otázka, zda výnosy ze záměru, který by se uskutečnil na těchto pozemcích, by byly vyšší než kulturně historická hodnota, kterou má Ostravica. Přístup či náhled, pokud jde o význam památek se pro každou „zainteresovanou“ skupinu liší. Zatímco pro mnohé má Ostravica/Textilia pouze svou tržní cenu a vidí její využití pouze k ekonomickým účelům, pro jiné zase její hodnotu vytvářejí aspekty jako stáří, expertně posuzovaná umělecká kvalita nebo i uznání veřejnosti, její estetické vlastnosti, historická pozice nebo kontakt, který má se svým prostředím.¹¹⁴

Jak už bylo zmíněno výše, toto je problém zájmových skupin. Míra důležitosti či cena, kterou jednotlivé zainteresované nebo i nezainteresované strany dávají kulturním památkám je značně subjektivní a posoudit poměr její tržní, historickou, kulturní, a jinou cenu je značně složité. Kulturní a historické objekty však stále „představují jedinečné entity, u nichž perspektiva trvalého zachování přispívá k dosahování stability fyzických struktur v daném území“.¹¹⁵

4.3 Návrh knihovny

Potřeby města Ostravy jsou obsáhlé. Jak již bylo výše popsáno, město a jeho centrum se potýká z mnohými problémy. Některé pramení z jeho historie (proces deindustrializace, transformace hospodářství, nedostatek parkovacích míst,...), další jsou zapříčiněny špatnými rozhodnutími v současnosti (netransparentní „developerské“ soutěže, neuvážené prodeje a odkupy pozemků a budov, nekomplexní přístup k revitalizaci životní prostředí,...).

Jedním z kontroverzních projektů, kterému dal Magistrát města Ostravy zelenou, je Forum Nová Karolina.

Jak investoři popisují na svých webových stránkách: „Nová Karolina se nachází pouhých 500 m od historického centra města. Má strategickou polohu bez zvláštních omezení a plně využívá této své vynikající pozice v blízkosti městského centra, podél hlavních ulic. Přínosem je její jedinečná viditelnost zejména z tzv. Frýdlantských mostů, ulice 28. října a rovněž okolních ulic. Stavební plocha o rozloze 32 ha je na severu ohraničována ulicí 28. října,

¹¹⁴ Macháček; 2004

¹¹⁵ Macháček, 2004; str. 57

na západě ulicí Místeckou a železniční tratí, na jihu Frýdeckou silnicí a řekou Ostravicí a na východě stávajícím areálem výstaviště Černá louka.¹¹⁶

Sít' městské hromadné dopravy i rozsáhlé podzemní i nadzemní parkovací plochy umožňuje zákazníkovi rychlý a snadný přístup do objektu. Na území Nové Karoliny se také nacházejí dvě historické budovy, které jsou památkově chráněné a odkazují na průmyslovou minulost Karoliny. Ve své zrekonstruované podobě mají dle autorů poskytovat kulturní, společenské, sportovní a vzdělávací akce přístupné veřejnosti.¹¹⁷

Objekt také nabízí tzv. rezidenční komplex, který je dle autorů „navržen pro všechny moderně smýšlející obyvatele, kteří chtějí žít v blízkosti městského centra“ nebo Nová Karolina Park poskytující administrativní plochy.¹¹⁸

Všechny tyto služby, které poskytuje Nová Karolina jsou lákadlem nejen pro občany, ale i firmy. Mnohé lokalizační faktory, kterými Forum oplývá, bude mít za následek „vylicnění“ a celkovou neatraktivitu historického centra Ostravy.

Jak prohlásila iniciativa *Nová Fukušima*: „Již dnes je zřejmé, že nové centrum není dobře navázáno na stávající jádro města a problematický je také další rozvoj zástavby směrem do Vítkovic. Vytváří totiž nerovné a disharmonické prostředí, automaticky upřednostňující monofunkční strukturu a monofunkční stavby, patřící na periferii, před polyfunkční strukturou a polyfunkčními budovami, typickými pro centra měst. Vyslovujeme přesvědčení, že v případě Ostravy není třeba podporovat vznik velkých nákupních center, toto město nepotřebuje honosné reklamní kampaně a bombastické akce. Co však potřebuje nezbytně, to je podpora tvořivých lidí, vytváření takového prostředí, aby odtud lidé neodcházeli a aby zde chtěli ve větší míře než dosud nadále žít. Podpora by právě proto měla být směřována zdejšími institucím, firmám, školám a dalším subjektům, měla by být zaměřena na zlepšování zdejšího životního prostředí a na podporu všeho, co vyrůstá z podnikavosti a tvůrčího potenciálu zdejší komunity.“¹¹⁹

I toto je důvod, proč projekt firmy Amádeus Real OC Ostravica, nebude v nově vzniklých podmínkách konkurenceschopný. Aby bylo možné využití komplexu budov u Benešova náměstí, budou muset sloužit jinému účelu než komerčnímu.

¹¹⁶ www.nova-karolina.cz; 2. 4. 2012

¹¹⁷ www.nova-karolina.cz; 2. 4. 2012

¹¹⁸ www.nova-karolina.cz; 2. 4. 2012

¹¹⁹ www.artalk.cz ; 22. 3. 2012

Z výše uvedených argumentů navrhuji použít komplex bývalého obchodního domu Ostravica/Textilia k vzniku nové Vědecké knihovny.

Stávající Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě je příspěvková organizace „s knihovním fondem přesahujícím milion knihovních jednotek patří k významným kulturním a vzdělávacím institucím Moravskoslezského kraje. Vytváří informační a znalostní zázemí k celoživotnímu vzdělávání občanů i k uspokojování kulturních potřeb obyvatel a návštěvníků kraje. Poskytuje informační zdroje k podpoře výzkumu, vývoje a ekonomických aktivit a pomáhá rozvoji více než čtyř set knihoven v kraji.“¹²⁰

K naplnění svého poslání vykonává tato instituce veřejného zájmu zejména následující funkce:¹²¹

- garanta za trvalé uchovávání, bibliografické zpracovávání a zpřístupňování dokumentů publikovaných v Moravskoslezském kraji,
- centra Moravskoslezského kraje pro získávání, zpracovávání, uchovávání a zpřístupňování české odborné literatury i beletrie, veškerých českých periodik, tuzemských norem a patentových spisů, firemní literatury a časopisů, zahraniční odborné literatury a dalších typů dokumentů,
- místa přístupu k českým i zahraničním vzdáleným elektronickým informačním zdrojům zahrnujícím bibliografické a faktografické databáze a plnotextové dokumenty,
- krajského střediska meziknihovních služeb,
- garanta regionálních funkcí knihoven v kraji,
- organizátora vzdělávacích akcí pro pracovníky knihoven a informačních pracovišť, ale též pro své registrované uživatele a návštěvníky,
- partnerské knihovny Goethe-Institutu v Praze.

Zřizovatelem knihovny je Moravskoslezský kraj.

Již několik let volá Moravskoslezská vědecká knihovna po nových prostorách. Veškerý fond knihovny je již téměř 60 let umístěn provizorně v prostorách Magistrátu města Ostravy. Nerealizovaný projekt „Černé kostky“ (lze vidět na obrázku 4. 5) architektů Kuby a Pilaře, který vzešel z architektonické soutěže, jen oddálil problém, který knihovna dlouhodobě řeší, a to, kde bude realizovat svou činnost.¹²²

¹²⁰ www.svkos.cz, charakteristika knihovny; 2012

¹²¹ www.svkos.cz, charakteristika knihovny; 2012

¹²² Tisková zpráva 21. 5. 2010

Obr. č. 4.5 Vizualizace Černé kostky

Zdroj: cernakostka.cz

Dle rozhodnutí z května roku 2010 se měly zapojit do investiční akce stavby nové knihovny prostředky ze státního rozpočtu ve výši 490 mil. Kč, EU poskytlo městu na realizaci 600 mil. Kč, také byla k dispozici finanční rezerva předchozího vedení kraje.¹²³

Odhad celkových nákladů (po vyjednání levnější varianty návrhu) na stavbu činilo asi 1,1 miliardy Kč. Bylo naplánováno, že stavba bude zahájena na podzim 2011. V únoru 2010 byl záměr také schválen Zastupitelstvem. Následovala intenzivní jednání na ministerstvu kultury a ministerstvu financí. Projekt měl být stimulem k užšímu propojování aktivit vzdělávacích institucí, působících na území kraje. Bylo také navrženo, že by prostor mohl sloužit pro soustředěnou jazykovou výuku vysoké školy, což mělo vytvořit synergický efekt s posláním vědecké knihovny. Na projektu se totiž také jako partner měla podílet VŠB-TUO.¹²⁴

Po volbách do Poslanecké sněmovny v květnu 2010 však nově jmenovaná vláda odstoupila od účasti státního rozpočtu na financování novostavby.¹²⁵ Po tomto rozhodnutí se i

¹²³ cernakostka.cz; 12. 10. 2010

¹²⁴ Tisková zpráva 21. 5. 2010

¹²⁵ Tisková zpráva 20. 1. 2010

vedení kraje rozhodlo, že projekt nepodpoří. Finance EU byly nakonec použity ve školství a zdravotnictví.

Potřeba nových prostor pro činnost knihovny roste. Zatímco v roce 2007 měla Moravskoslezská knihovna v Ostravě 7 523 registrovaných uživatelů, v roce 2011 to bylo již 10 841 osob. Každým rokem znatelně přibývá fyzických i virtuálních návštěv a výpůjček. Mezi rokem 2010 a rokem 2011 např. stoupl počet virtuálních návštěvníků o 77 354 osob, rozdíl mezi fyzickými návštěvníky byl 6 494 osob. Dotace na provoz knihovny se meziročně nezměnila. V roce 2011 bylo zaměstnáno v knihovně 73 osob a jejich mzdové náklady byly přes 17,5 mil. Kč. Dotace, kterou knihovna dostala, byla přes 35 mil. Kč.¹²⁶

I tato čísla jsou argumentem pro zbudování nové knihovny, o jejíž služby je stále větší zájem.

Možnosti financování z IOP¹²⁷

Pokud by pozemky i budovy komplexu Ostravica-Textilia byly majetkem města bylo by možné získat finance z Integrovaného operačního programu. V rámci tohoto IOP byla např. 5. 12 2008 zveřejněna výzva k podávání žádostí o poskytnutí podpory. Možnost čerpání připadá v úvahu u prioritní osy 5 „Národní podpora územního rozvoje“, oblast intervence 5. 1 „národní podpora využití potenciálu kulturního dědictví“. Podporovanými aktivitami jsou zde „Vytváření a zefektivňování národních metodických center pro vybrané oblasti kulturního dědictví“ (označeno 5. 1a) a „Realizace vzorových projektů obnovy a využití nejvýznamnějších součástí nemovitého památkového fondu ČR“.

Tyto finanční prostředky jsou určeny pro individuální projekty, které mohou získat na způsobilé výdaje podporu 85 % z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF) a 15 % spolufinancování ze státního rozpočtu České republiky. Minimální výše podpory je 100 mil. Kč, maximální pak 500 mil. Kč.

Pro Textilii by se hodila aktivita 5. 1b, kdy „vzorové projekty jsou zaměřené na obnovu a využití konkrétních nemovitých památek, jejich souborů a souvisejících památkově chráněných území k podpoře sociálního a ekonomického růstu vytvářením nových kulturních a dalších služeb. Slouží jako modelové příklady pro další projekty obnovy a využití příslušného typu památek. Použité přístupy a postupy musejí být proto aplikovatelné na obnovu a využití památek daného typu i jinde v ČR. Součástí vzorových projektů je zpracování a prezentace metodiky obnovy a využití daného typu památek a poskytování

¹²⁶ www.svkos.cz, výroční zpráva 2011; 5. 4. 2012

¹²⁷ www.strukturalni-fondy.cz, výzva v oblasti intervence z 5. 12. 2008

informací o vlastních zkušenostech s realizací projektu a s jeho výsledky zájemcům o přípravu a realizaci obdobných projektů.¹²⁸

V textu výzvy je uvedeno, že financí mohou využít projekty, které jsou zaměřené na obnovu a využití ucelených tematických souborů kulturních památek ležících na území NUTS 2 (mimo území Prahy) a také, že „projekty musí mít prokazatelný přímý přínos jak z hlediska dopadů na sociální a ekonomický růst a zvýšení atraktivity prostředí, tak multiplikační efekt spočívající jednak v replikovatelnosti způsobu obnovy a využití objektů v jiných vhodných místech v ČR a jednak v tom, že umožní napojení dalších projektů v oblasti služeb a podnikání (cestovní ruch, řemeslná výroba, vzdělávací aktivity apod.) celostátně a i v daném regionu realizovaných například prostřednictvím příslušných regionálních operačních programů.“¹²⁹

Ukončení této výzvy je k 31. 12. 2012. Použití v našem případě je hypotetické, neboť v případě aktivity 5. 1b byl příjem žádostí ukončen k 29. 10. 2009. Tato možnost je zde naznačena z toho důvodu, že v rámci páté prioritní osy IOP se tyto výzvy opakují. Tyto peněžní prostředky by teoreticky bylo možno čerpat, protože do rámce, který je ve výzvě uveden, OD Ostravica zapadá.

Bližší informace je možné získat z:

<http://www.strukturalni-fondy.cz/Vyzvy/Vyhlaseni-vyzvy-v-oblasti-intervence-5-1>

Možnosti financování z ROP¹³⁰

Pokud by pozemky i budovy komplexu Ostravica-Textilia byly i nadále majetkem soukromé osoby (společnosti) bylo by možné získat finance z Regionálního operačního programu. 18. 12. 2009 vyhlásila Regionální rada regionu soudržnosti Moravskoslezsko kontinuální výzvu k předkládání projektů v rámci integrovaných plánů rozvoje měst. Rozvoj měst (označen číslem 3), zde tvoří prioritní osu. Oblast podpory (značení 3. 1) jsou Rozvojové póly regionu.

I tato výzva se pro Textilii hodí. „Globálním cílem prioritní osy 3 je všestranně zkvalitnit prostředí měst a jejich občanskou infrastrukturu v souladu s potřebami jejich udržitelného rozvoje.“¹³¹ Specifickými cíli je zajistit rozvoj center měst a zvýšit atraktivitu měst nebo zlepšit kvalitu bydlení a života, či aktivizovat růstový potenciál měst. V uvedených

¹²⁸ www.strukturalni-fondy.cz, výzva v oblasti intervence z 5. 12. 2008

¹²⁹ www.strukturalni-fondy.cz, výzva v oblasti intervence z 5. 12. 2008

¹³⁰ www.strukturalni-fondy.cz, výzva v rámci integrovaných plánů rozvoje měst z 18. 12. 2009

¹³¹ www.strukturalni-fondy.cz, výzva v rámci integrovaných plánů rozvoje měst z 18. 12. 2009

podporovaných aktivitách je okruh – přitažlivá místa, kde se hovoří o regeneraci památkových objektů, zejména v centrech měst.

Minimální velikost celkových způsobilých výdajů jsou 2. mil Kč. Dotace z rozpočtu Regionální rady bude poskytnuta ve výši maximálně 40 % celkových způsobilých výdajů (v případě malého podniku max. 60 %, u středního max. 50 %).

Datum ukončení projektu dle této výzvy je 31. 5. 2013, avšak ukončení příjmů dílčích projektů 31. 12. 2011. I v tomto případě je již tato výzva neaktuální, ale předpokládá se, že v rámci Integrovaných plánů měst toto není poslední šance, jak získat důležitou finanční pomoc nejen při opravě zmiňované kulturní památky.

Bližší informace je možné získat z:

<http://www.strukturalni-fondy.cz/Vyzvy/Vyzva-c--4--Vyzva-k-predkladani-projektu-v-ramci-I>

5. ZÁVĚR

Pro rozvoj městského centra, resp. města jako takového, je určující dlouhodobá strategie, která je naplňována. Otázky týkající se infrastruktury, zdravotnictví, výstavby, partnerství měst nebo informačních technologií musí mít návaznost alespoň přes několik volebních období. Pokud město postrádá vizi svého dalšího vývoje, případně není schopna se této vize držet, riskuje ztrátu svých „zákazníků“, tj. občanů.

Poznatky o reakcích občanů na jevy spojené s jednotlivými vývojovými fázemi města jsou obsaženy v druhé kapitole této diplomové práce. Součástí jsou mimo to i základní informace týkající se regionálního rozvoje.

V třetí kapitole je navázáno na teoretická východiska předchozího oddílu a pojednává se zde o samotné Ostravě jako metropoli Moravskoslezska. V historii města hraje velkou roli její funkce jako obchodního centra. Součástí této obchodní sítě se stal i obchodní dům Ostravica/Textilia, který je předmětem řešení. Účelem podrobného popisu vzhledu a historického vývoje budov byla snaha dokázat, že komplex je tvořen historicky a architektonicky významnými stavbami, které vytvořili přední evropští tvůrci.

V aplikační části diplomové práce (kapitola čtyři) byly popsány možnosti, jakými lze využít budovy bývalého obchodního domu Ostravica/Textilia a přilehlé pozemky.

První uvedenou variantou byl návrh firmy Projektstudio, který se nechala pořídit firma Amádeus Real, s. r. o. a která je současným vlastníkem zmiňovaných budov a pozemků. Firma s návrhem vyhrála v developerské soutěži. Ten je založen na propojení „staré“ a „nové“ architektury, dle oficiálního vyjádření firmy „respektuje místní i historické souvislosti“. Předmětem projektu je výstavba moderního Obchodního centra Ostravica s obchodními prostory, tanečním sálem, kavárnou, restaurací atd., která bude napojena na historické budovy. V plánu je rekonstrukce a zrestaurování exteriéru i interiéru původních budov. OC Ostravica tvoří objekt rozkládající se na celé ploše dnešního Benešova náměstí a komplexu Ostravica/Textilia.

Ostravica za posledních dvacet let prošla množstvím peripetií a rozruch kolem ní se neutišil ani s opětovnou změnou majitele. Průtahy, způsobené jak městem, tak firmou samotnou, vedou k postupnému zhoršování stavu budov. Jelikož Ostravice už léta chátrá, je možné, že se bude muset zbourat nebo dokonce spadne sama. V druhé variantě se tedy hovoří o volném pozemku, který může být využit jak komerčně (kanceláře, byty, obchodní prostory, atd.), tak nekomerčně (park, parkoviště, apod.).

Třetí variantou využití je vlastní návrh v podobě Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě. Knihovna již více jak 60 let využívá pouze provizorně prostory Ostravské radnice. Na podzim roku 2011 byla v Ostravě plánována výstavba nové knihovny v podobě tzv. „černé kostky“. Ze záměru však sešlo, ačkoliv počet registrovaných uživatelů i jednorázových návštěvníků knihovny každým rokem roste. Stoupá také zájem o poradenské i jiné služby, které knihovna nabízí.

Právě poslední varianta – knihovna – je zhodnocena jako nejlepší možné řešení.

Návrh první, firmy Amádeus Real, ztratil svůj význam letos v březnu z důvodu otevření obchodního centra Forum Nová Karolina. Moderní komplex obsahuje všechny zmíněné atributy, které nabízel ve svém projektu i Amádeus Real. Navíc ve větší a luxusnější míře než bylo v projektu OC Ostravica vůbec uvažováno. Jakýkoliv projekt koncipován jako obchodní prostor (pokud se nebude jednat o vysoce specializované prodejny) není vedle Nové Karoliny konkurenceschopný. Díky strategické poloze a komplexnosti nabízených služeb bude Forum pravděpodobně atraktivní pro podnikatele i občany po několik dalších (možná i desítek) let.

Druhá možnost byla také zamítnuta. Jak už bylo zmíněno komplex tří budov, tvořící bývalý obchodní dům Ostravica/Textilia, je dílem známých architektů. Dvě budovy, jsou pro svoji výjimečnost vyhlášeny chráněnými památkami a všechny tři leží v městské památkové zóně. Ve městě jako je Ostrava, jehož zástavba vznikala hlavně v průběhu průmyslové revoluce, lze nalézt architektonicky hodnotná díla spíše méně než více. Petici, která byla na záchranu těchto budov vytvořena, podepsalo téměř sedm tisíc občanů. Z toho vyplývá, že kulturně historický význam budov, je stejně důležitým ukazatelem v posuzování hodnoty památky jako cena. Vyjádřená spoluúčast poukazuje na to, že občané se identifikují s dílem, které odkazuje na „slavné“ období města.

Cílem práce bylo uvést možnosti využití Ostravice/Textilie, popsat problémy, které je doprovázejí, a posléze doporučit nejlepší variantu využití komplexu těchto tří budov, která by zvýraznila pozici města Ostravy jako metropole Moravskoslezského kraje.

Tohoto cíle bylo dosaženo nalezením již zmíněné nejlepší varianty – Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě. Knihovna „vytváří informační a znalostní zázemí k celoživotnímu vzdělávání občanů, poskytuje informační zdroje k podpoře výzkumu, vývoje a ekonomických aktivit a pomáhá rozvoji více než čtyř set knihoven v kraji“. Jak bylo uvedeno v záměru „černé kostky“, na projektu se měla také podílet VŠB-TUO, v prostorách knihovny měl být vyhrazen prostor pro soustředěnou jazykovou výuku vysoké školy. Situace

měla vytvořit synergický efekt s posláním knihovny. Moderní knihovna s doprovodnými službami jako výuka je „služba veřejnosti“ a lákadlem pro vědeckou obec a posílila by pozici města Ostravy a pomohla jí na cestě ke konkurenceschopnosti. To vše by mohlo probíhat v rámci atraktivního prostředí interiéru Textilie.

Problémem tohoto či podobného záměru jsou však finance. Knihovna je příspěvkovou organizací a její provoz je z převážné části dotován. V tomto by jí právě mohl pomoci propracovaný plán doprovodných placených služeb. Co se týče opravy historických budov, prostředky by mohly být získány buď z fondů EU nebo od soukromého investora.

Jak se vyjádřila památkářka Romana Rosová: „Je to paradoxní, ale pro dnešní Ostravu začíná být příznačné, že stavby předních evropských architektů, oceňované jak v době svého vzniku, tak i nyní, jsou dnes ve velmi špatném stavu, či dokonce v ohrožení.“¹³²

Městská jatka, Hotelový dům Jindřich, Hotel Palace, průmyslová zóna Karolina a další, to jsou jen příklady, kdy o významné památky není pečováno nebo jsou využívány k účelům, které nemají dlouhodobý přesah, či neodpovídají představě o perspektivním městě. Místo toho, vznikají nové developerské projekty, které se nesetkávají vždy s pozitivními ohlasy veřejnosti.

Nejenom rozhodování v urbanistické oblasti postrádá racionalitu a návaznost. Také důležité otázky ohledně životního prostředí nebo infrastruktury nejsou dořešeny. Ostravu čeká ještě dlouhá cesta k pozici významné metropole Moravskoslezského kraje.

¹³² Rosová, Zpráva památkové péče, 2011; str. 375

Použitá literatura

a) odborné knihy (monografie, vysokoškolské publikace, atd.)

BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje. Nástin, kritika, implikace*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2011. 342 s. ISBN 978-80-246-1974-3

HRUŠKA-TVRDÝ, Lubor. *Industriální město v postindustriální společnosti*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. 2010. 120 str. ISBN 978-80-248-2172-6

KERN, Jiří. *Teoretická a metodologická báze regionální politiky*. Ostrava: Ekonomická fakulta VŠB-Technická univerzita Ostrava. 1997. 132 s. ISBN 80-7078-524-1: bc

Kol. autorů. *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. 448 s. ISBN 80-86473-80-5

MACHÁČEK, Jaroslav. *Ekonomické souvislosti využívání kulturně historických lokalit*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. 122 s. ISBN 80-245-0756-0

MAIER, Gunther a Franz TÖDLING. *Regionálna a urbanistická ekonomika. Teória lokalizácie a priestorová štruktúra*. 1. vyd. Bratislava: Elita, 1997. 240 s. ISBN 80-8044-044-1

MAIER, Gunther a Franz TÖDLING. *Regionálna a urbanistická ekonomika 2. Regionálny rozvoj a regionálna politika*. 1. vyd. Bratislava: Elita, 1998. 320 s. ISBN 80-8044-049-2

MÜLLER, Karel. *Lobbing v moderních demokraciích*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 256 s. ISBN 978-80-247-3165-0

PRZYBYLOVÁ, Blažena a kol. *Ostrava: Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska (21)*. 1. vyd. Šenov u Ostravy: Tilia, 2003. 535 s. ISBN 80-86101-77-0

PRZYBYLOVÁ, Blažena a kol. *Ostrava: Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska (22)*. 1. vyd. Šenov u Ostravy: Tilia, 2005. 519 s. ISBN 80-86904-05-9

PRZYBYLOVÁ, Blažena a kol. *Ostrava: Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska (25)*. 1. vyd. Šenov u Ostravy: Tilia, 2011. 559 s. ISBN 978-80-86904-44-3

SKOKAN, Karel. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2004. 160 s. ISBN 80-7329-059-6

STEJSKAL, Jan a Jaroslav KOVÁRNÍK. *Regionální politika a její nástroje*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 216 s. ISBN 978-80-7367-588-2

STRAKOŠ, Martin. *Ostravské dílo Wunibalda Deiningerera*. Ostrava: Památkový ústav, 2011. 36 s. ISBN 978-80-85034-54-7

STRAKOŠ, Martin. *Průvodce architekturou Ostravy*. Ostrava: Památkový ústav, 2009. 451 s. ISBN 978-80-85034-64-6

SUCHÁČEK, Jan. *Na cestě k nové identitě: Ostrava, Katowice a Košice po roce 1989*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. 2010. 130 str. ISBN 978-80-248-2212-9

ŠRAJEROVÁ, Olga. *Vývojové proměny postsocialistických měst ostravského a hornoslezského regionu v podmínkách transformace*. Opava: Slezský ústav Slezského zemského muzea, 2006. 203 s. ISBN 80-86224-60-0

VYBÍRAL, Jindřich. *Zrození velkoměst: Architektura v obraze Moravské Ostravy 1890-1938*. 2. vyd. Ostrava: Památkový ústav, 1998. 71. s. ISBN 80-85034-16-6

WOKOUN, René a Jan MALINOVSKÝ a kol. *Regionální rozvoj: Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Praha: Linde, 2008. 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0

b) článek v odborném časopise (periodiku) nebo ve sborníku z konference

KUTA, Vítězslav. *Urbanistická struktura města Ostravy a ukončení těžby černého uhlí*. Kolektiv autorů. *Sborník referátů z odborné konference pořádaného 23. května 2004 v Karviné Průmyslová krajina*. Slezská univerzita v Opavě. 2004. 264 str. ISBN 80-7248-231-9

Tisková zpráva ze dne 21. 5. 2010. *Moravskoslezská knihovna v Ostravě*. 1. 4. 2012 [online]. Dostupné z: <http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/cz/moravskoslezska-vedecka-knihovna-v-ostrove-8112/>

Tisková zpráva 20. 1. 2011, *Novostavba Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě*. 1. 4. 2012 [online]. Dostupné z: <http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/cz/novostavba-moravskoslezske-vedecke-knihovny-v-ostrove-14487/>

Zpráva památkové péče, kterou vydal Národní památkový úřad. ROSOVÁ, Romana. *Obchodní a průmyslová banka v Moravské Ostravě – památka v ohrožení*. Ročník 71. 2011. č. 5. ISSN 1210-5538

Zpráva památkové péče, kterou vydal Národní památkový úřad. STRAKOŠ, Martin. *Nová architektura, historické prostředí a Ostrava*. Ročník 71. 2011. č. 3. ISSN 1210-5538

c) elektronické dokumenty a ostatní

cernakostka.cz. *Reakce na petici a články k tématu*. 2. 4. 2012 [online]. Internetové stránky občanské iniciativy za Černou kostku. [12. 10. 2010]. Dostupné z: <http://cernakostka.cz/index.php?petice=reakce&detail=24>

cernakostka.cz. *Vizualizace - Foto pro média*. 2. 4. 2012 [online]. Internetové stránky občanské iniciativy za Černou kostku. Dostupné z: <http://cernakostka.cz/index.php?o-knihovne=o-knihovne>

ostravica-textilia.cz. *Historický vývoj MD Ostravica*. 10. 3. 2012 [online]. Internetové stránky petičního výboru za zachování tří historických budov, které tvoří celek Ostravica-Textilia [vloženo: 20. 1. 2012]. Dostupné z: <http://ostravica-textilia.cz/index.php?petice=reakce&detail=1>

ostravica-textilia.cz. *Kupní smlouva a smlouva o předkupním právu*. 13. 4. 2012 [online]. Internetové stránky petičního výboru za zachování tří historických budov, které tvoří celek Ostravica-Textilia [21. 3. 2012] Dostupné z: <http://ostravica-textilia.cz/index.php?petice=reakce&detail=25>

uppraha.cz. *Jak vytvořit plnohodnotné město*. 28. 2. 2012 [online]. Internetové stránky útvaru rozvoje hl. m. Praha. Dostupné z: <http://uppraha.cz/prestavba-a-rozvoj-uzemi>

www.asb-portal.cz. *Obnovený dům módy v centru Ostravy*. 25. 3. 2012 [online]. Portál architektura, stavebnictví, byznys. [25. 3. 2009]. Dostupné z: <http://www.asb-portal.cz/architektura/projekty/obnoveny-dum-mody-v-centru-ostravy-1091.html>

www.asociacekrajy.cz. *Zákon o podpoře regionálního rozvoje*. 14. 4. 2012 [online]. Internetové stránky zájmového sdružení právnických osob – Asociace krajů České republiky [26. 9. 2006]. Dostupné z: http://www.asociacekrajy.cz/vismo5/dokumenty2.asp?id_org=450022&id=151025

www.artalk.cz. *K architektuře a urbanismu obchodního centra Forum Nová Karolina*. 2. 4. 2012 [online]. Internetové stránky o výtvarném umění. [22. 3. 2012]. Dostupné z: <http://www.artalk.cz/2012/03/22/tz-k-architektury-a-urbanismu-obchodniho-centra-forum-nova-karolina/>

www.czso.cz. *Klasifikace územních statistických jednotek*. 14. 4. 2012 [online]. Internetové stránky Českého statistického úřadu. [16. 8. 2011]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_uzemnich_statistickych_jednotek_\(cz_nuts\)_2011](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_uzemnich_statistickych_jednotek_(cz_nuts)_2011)

wwwinfo.mfcr.cz. Výpis z obchodního rejstříku firmy Amadeus Real, a. s. 25. 3. 2012 [online]. Internetové stránky administrativního registru ekonomických subjektů [23. 3. 2012]. Dostupné z: http://wwwinfo.mfcr.cz/cgi-bin/ares/darv_or.cgi?ico=27241131&jazyk=cz&xml=1

www.msstavby.cz. *Ostravica*. 25. 3. 2012 [online]. Internetové stránky Stavby v moravskoslezském kraji [16. 2. 2012]. Dostupné z: <http://www.msstavby.cz/ostravica-textilia-v-roce-2013-12-01-2012/>

www.mvcr.cz. *Dědictví nedávné minulosti a problém současnosti*. 3. 4. 2012 [online]. Internetové stránky ministerstva vnitra České republiky. 2010. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dedictvi-nedavne-minulosti-a-problem-soucasnosti.aspx>

www.nova-karolina.cz. Internetové stránky Forum Nová Karolina. 2. 4. 2012 [online].

www.npu.cz. *Plánujeme změnu využití pozemku v památkově chráněném území*. 13. 4. 2012 [online]. Internetové stránky NPÚ. Dostupné z: <http://www.npu.cz/pro-vlastniky/pripravne-prace/planujeme-zmenu-vyuziti-pozemku-v-pamatkove-chranenem-uzemi/>

www.ostravablog.cz. *Řízená destrukce obchodního domu Textilia (Ostravica)*. 15. 3. 2012 [online]. Článek Jaroslava Němce v internetových novinách OstravaBlog – Ostrava a okolí

jinýma očima. [17. 8. 2011]. Dostupné z: <http://ostravablog.cz/foto/rizena-destrukce-obchodniho-domu-textilia-ostravica/>

www.projektstudio.cz. Internetové stránky firmy PROJEKSTUDIO, s. r. o. 25. 3. 2012 [online].

www.regionalnirozvoj.cz. *Aktéři regionální politiky*. 14. 4. 2012 [online]. Metodická podpora regionálního rozvoje. Dostupné z: <http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/akteri-regionalni-politiky.html>

www.regionalnirozvoj.cz. *Nástroje regionální politiky*. 15. 4. 2012 [online]. podpora regionálního rozvoje. <http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/nastroje-regionalni-politiky.html>

www.strukturalni-fondy.cz. *Regionální politika EU*. 15. 4. 2012 [online]. Fondy evropské unie. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/Informace-o-fondech-EU/Regionalni-politika-EU>

www.strukturalni-fondy.cz. *Výzva v oblasti intervence*. 8. 4. 2012 [online]. Fondy evropské unie. [5. 12. 2008]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/Vyzvy/Vyhlaseni-vyzvy-v-oblasti-intervence-5-1>

www.strukturalni-fondy.cz. *Výzva v oblasti intervence*. 8. 4. 2012 [online]. Fondy evropské unie. [18. 12. 2009]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/Vyzvy/Vyzva-c--4--Vyzva-k-predkladani-projektu-v-ramci-I>

www.svkos.cz. Internetové stránky Moravskoslezské Vědecké knihovny v Ostravě. 3. 4. 2012 [online].

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou (bakalářskou) práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová (bakalářská) práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové (bakalářské) práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou (bakalářskou) práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne

.....

Seznam příloh

Příloha 1: Fotografie OD Ostravica/Textilia pana Borise Rennera a pana Michala Šímy.

Příloha 2: Projektstudio – studie návrhu

Příloha 1: Fotografie pana Borise Rennera a pana Michala Šímy. Zdroj: www.ostravaci.cz.

Komplex Ostravica a Nám. Dr. Beneše

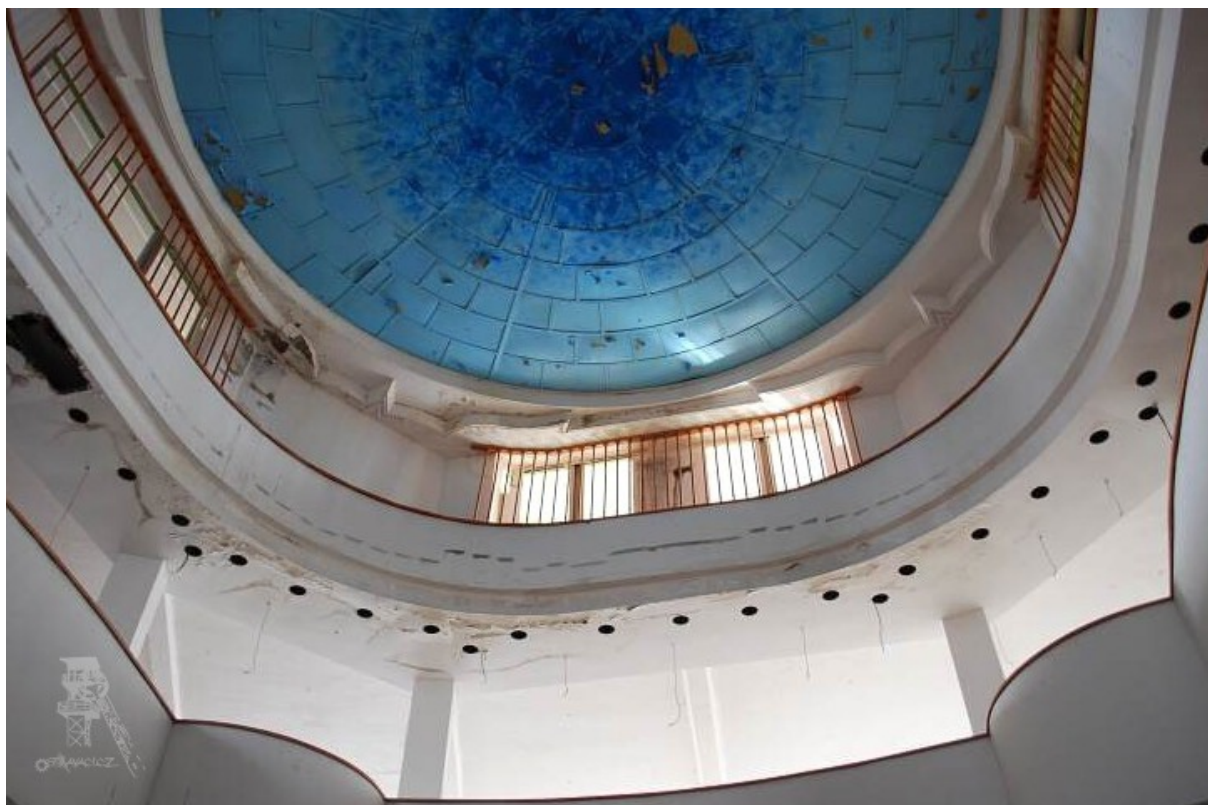
Boris Renner 2010

Interiér schodiště

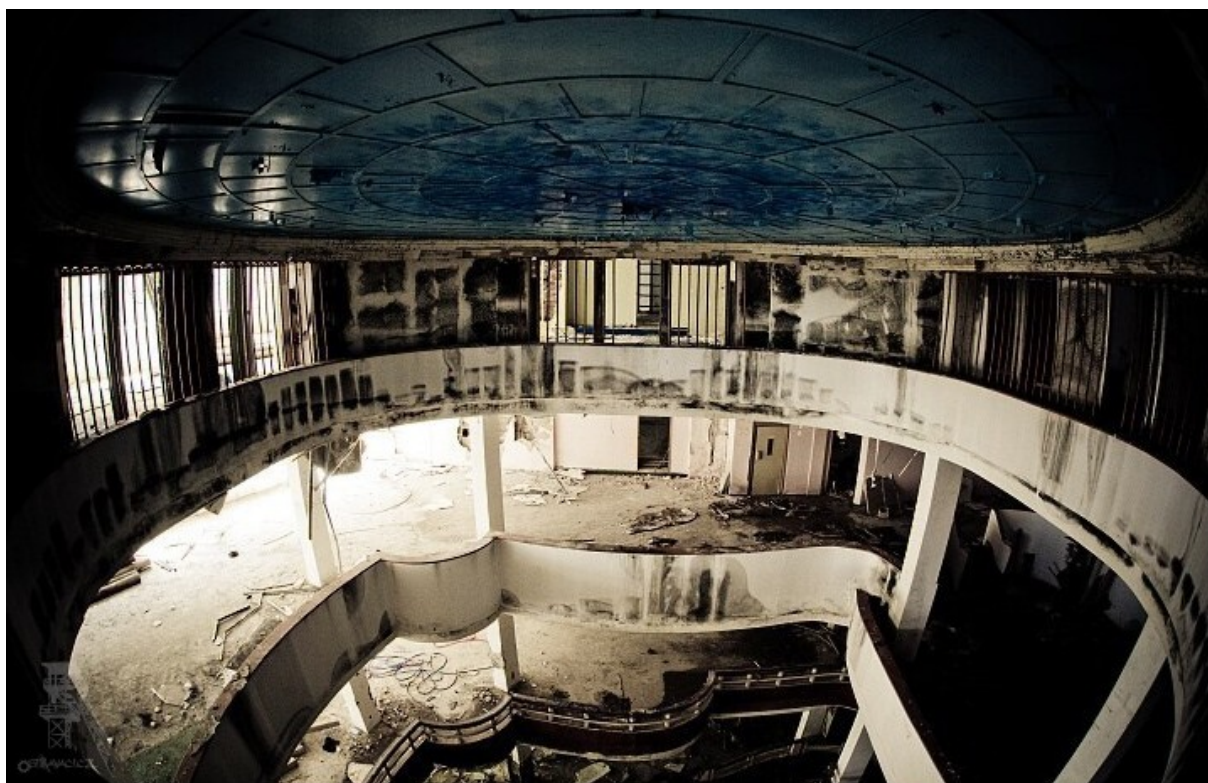
Michal Šíma 2010

Interiér strop

Michal Šíma 2010

Interiér pohled dolů

Boris Renner 2010

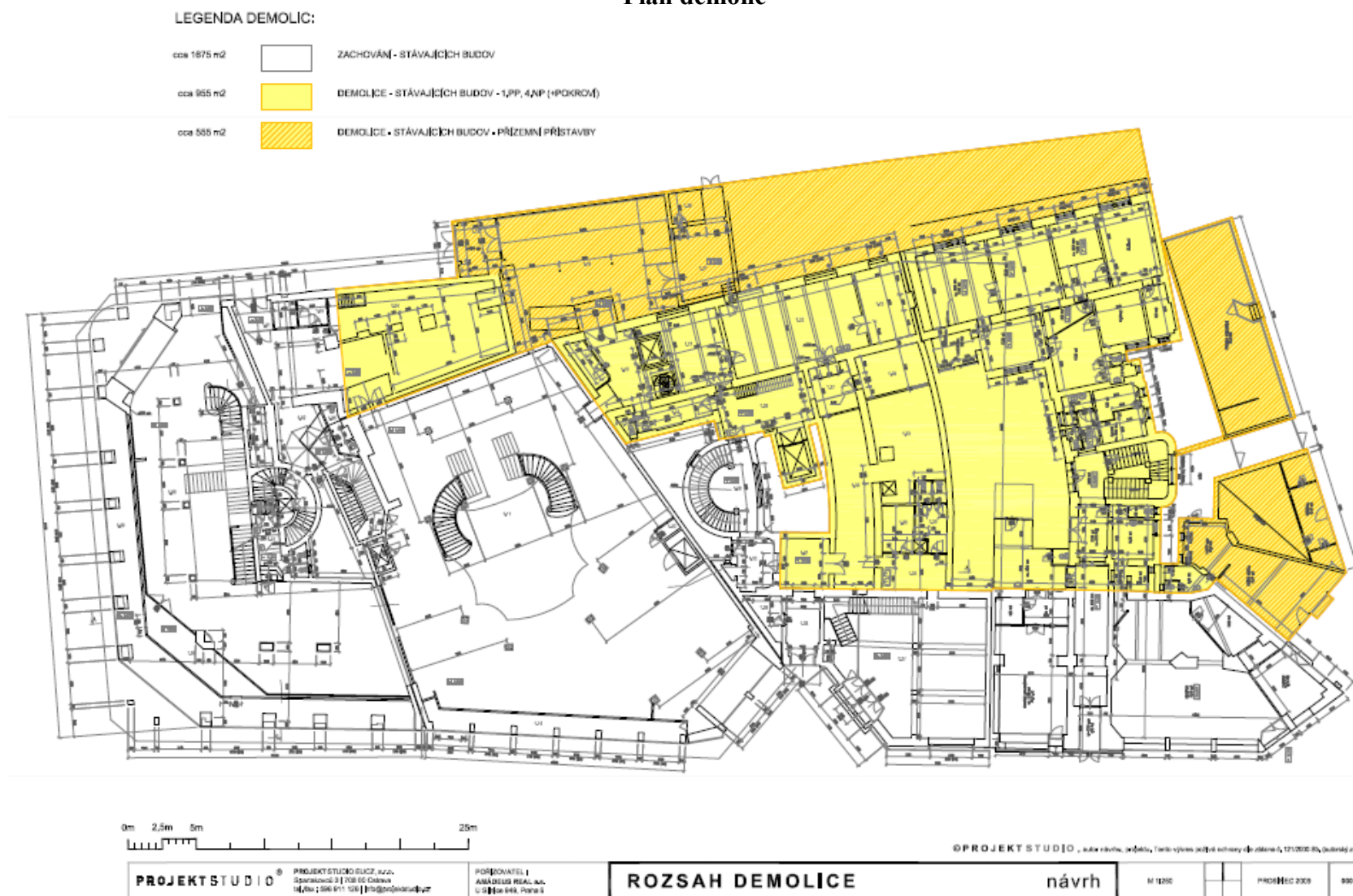
Interiér - chodby

Šíma 2010

Příloha 2: Projektstudio – studie návrhu. Zdroj: Jaroslav Němec.

Plán demolic

Projekt OC Ostravica v řezu

